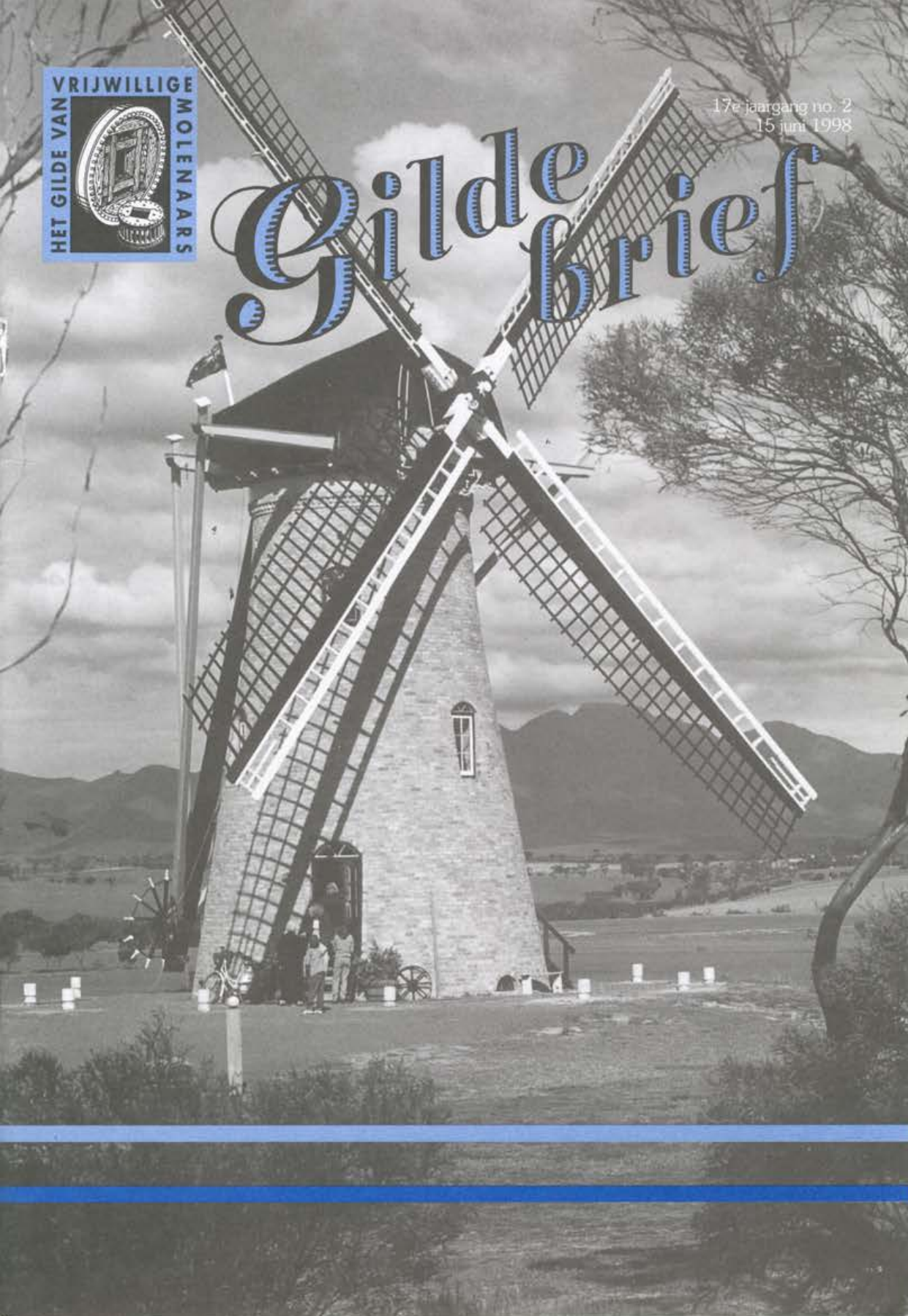

VRIJWILLIGE
MOLENAARS
HET GILDE VAN

17e jaargang no. 2
15 juni 1998

Gildebrief

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het kwartaalblad van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Oplage 1850 stuks.

De verantwoordelijkheid voor het blad berust bij de redactie. Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars is alleen verantwoordelijk voor haar eigen artikelen. De redactie is dankbaar voor haar toegestuurde kopij en suggesties, maar behoudt zich het recht voor artikelen al of niet te plaatsen.

Advertenties:

Voor bedrijven en instellingen die materialen en/of diensten aanbieden die met molens te maken hebben, bestaat de mogelijkheid te adverteren. Advertentietarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

BESTUUR

Voorzitter: Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14,
5591 BL Heeze, tel.: (040) 226 26 02

Vice voorzitter: Henk Demoeet
Schimmelpennickstraat 37, Rijen
tel.: (0161) 22 20 59

Secretaris: Boudewijn van Weel
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel.: (035) 525 16 95

Penningmeester: Gerard Barendse, Beatrixstraat 79,
2685 BH Poeldijk, tel.: (0174) 24 55 80

Examencoördinator: Bert van Uffelen, Valkenlaan 8,
7905 AA Hogeveen, tel.: (0528) 27 19 91

Contactpersoon v.d. afdelingen: Andreas de Vos,
Meyersloot 35, 1831 EB Koedijk, tel.: (072) 56 17 648

Redactie Gildebrief: Tinus Verwijmeren, Sytwinde 48,
2631 GW Nootdorp, tel.: (015) 31 09 646

Algemeen: Bert van Uffelen
Valkenlaan 8, 7905 AA Hogeveen,
tel.: (0528) 27 19 91

LEDENADMINISTRATIE

Mevr. E.N. Pouw-Schipper
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
tel.: (035) 694 54 28

Girorekening: 2144780
ten name van Het Gilde van Vrijwillige
Molenaars te Naarden.

BIOTOOPWACHT

E. Smit
Heereweg 213, 1871 EG Schoorl
tel.: (072) 509 20 69 en/of 5093051

© 1997 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

Landelijk meldpunt

De Hollandsche Molen
Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam
tel.: (020) 623 87 03
fax: (020) 638 33 19

GILDEVERZEKERINGEN

Jan van Loenen
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld
tel.: (0342) 49 08 94

BLIKSEMAFLEIDERCONTROLE

D.J. Abelskamp
Laan 1940-1945 nr 2, 7231 GL Warnsveld
tel.: (0575) 52 50 68

Redactie:

Peter de Moes, Gerrit Pouw,
Tinus Verwijmeren en Jan van der Vlies

Redactie-adres:

Jan van der Vlies
Maaskade 77a, 3071 ND Rotterdam

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 augustus 1998
in het bezit van de redactie zijn.

IN DIT NUMMER

pagina

De Veer is niet meer	1
Het rouwen van molens	2
Nogmaals 7 juni 1997	3
Verslag Molendag Land van Cuijk	5
In memoriam Peter van Malsen	11
Molenvideofilmer	11
Biotoopperikelen	13
Murw gestreden	14
Westlandse Molendag 1998	14
GFM en GvVM samen	15
Voorjaarsvergadering Friesland	15
De hoep: reacties	17
Reacties op een excursieverslag	19
Nieuwsbrief Gorcumse molens	22
Een Hollandse molen in Australië	22
De geest uit de fles	24
De Sterremolen	24
Vrijwillig molenaars gevraagd	25
Vragenrubriek	25
Een Franse molen	26
Op molenpad	27
Overijsselse Molendag 1998	28
Opmerking over een bovenas	28

Bij de voorplaat:
Een Hollandse molen in Australië
(zie pag. 22)

"De Veer" is voorlopig niet meer

M'n echtgenote zapt TV; ik zit elders in de huiskamer. De avond gaat zonder veel ophef voorbij. Het is al laat en het wordt bedtijd.

"Een brandende molen!!", schreeuwt ze opeens. Ik schrik me rot, veer op, kijk om, maar het beeld is al weg. "Haarlem", dacht ze te hebben gehoord. Haarlem? "De Hommel" misschien, dat kleine achtkant, dat zo'n dertig jaar geleden ook al is verbrand? "De Vijfhuizen"? Of "De Stoop", één der weinige wippen in Noord-Holland?

"Zag 't er uit als een brandend achtkant of als een brandende wip?", vraag ik, "Geen idee". Als 't "De Eenhoorn" maar niet is. De paltrok, dat zou een ramp zijn. Elke verbrande molen is rampzalig, maar "De Eenhoorn"..... Die is pas begonnen met het zagen van iepenbomen voor "De Adriaan", waarvan de herbouw volgend jaar begint. Dat iepenhout is bestemd voor de velgen van het nieuwe bovenwiel.

Maar nee, het was "De Veer", een poldermolen. Op 3 mei, 's nachts om 2 uur werd het vuur ontdekt. De brandweer was machteloos. Het bluswerk duurde tot 6 uur 's ochtends. De brand was ontstaan bij een buitendeur en volgens de politie aangestoken.

Het is de vierde molenbrand binnen één jaar. Vorig jaar juli verbrandde "De Blokker" in Kinderdijk. Ook aangestoken. In november de "Vlietmolen" in Lex-

mond, in februari '98 binnenbrand in "De Kroon" te Arnhem en nu "De Veer".

De molen was gebouwd in 1701 en dus bijna 300 jaar oud. Een groot verlies. Vrijwillig molenaar Harry van Hoorn bewoonde "De Veer" van 1992-1997 (op pagina 24 van deze Gildebrief schrijft hij erover). In sept. 1997 vertrok hij en sindsdien stond de molen stil. Op 9 mei, NMD, zou-ie eindelijk weer eens hebben gedraaid...

Vóór de fatale brand had de eigenaar, het recreatieschap Spaarnwoude, de molen toegewezen aan een eigen medewerker, de heer Haalstra, die de opleiding tot vrijwillig molenaar zou volgen. Het huurcontract schrijft nl. voor, dat een huurder van de molen gediplomeerd vrijwillig molenaar moet zijn. Dat had de voorganger van Harry van Hoorn, Peter Hammann nog zo geregeld.

De Veer wordt herbouwd. Dat wordt dan een nieuwe molen, want van het achtkant is niets bruikbaar over. Slechts het gevlucht en mogelijk de bovenas kunnen worden hergebruikt. Zo komen er dus twee nieuwe molens in Haarlem! Daarvoor is een massa gezaagd hout nodig. Het wordt nog overwerken op De Eenhoorn!

Peter de Moes

HET ROUWEN VAN MOLENS

Het is algemeen bekend, dat er in de tijd, toen de molens nog als belangrijkste productiemiddelen dienst deden, veel van wat mensen bezig hield tot uitdrukking werd gebracht via molens. Aan de stand van de wieken konden de mensen lief en leed van moleneigenaren en molenaars aflezen. Met name in de Zaanstreek en de omgeving daarvan ontwikkelde zich een heel eigen en uitgebreide molentaal. De molentaal was hier uitgegroeid tot een werkelijk veelzeggende en rijke traditie. In Uitgeest kende men dezelfde gebruiken als in de Zaanstreek. De uitgebreide vreugdestand van een molen in Uitgeest wordt in een achttiende-eeuws geschrift beschreven, terwijl foto's uit de twintiger jaren aantonen, dat het mooizetten van de watermolens in Uitgeest op dezelfde wijze plaatsvond als bij de industriemolens in de Zaanstreek. Dat deze traditie in beide plaatsen overeenkwam, is niet zo verwonderlijk, als we bedenken, dat de oorsprong van de Zaanse molennijverheid te vinden is in Uitgeest. Daar immers werd de houtzaagmolen uitgevonden en aan het eind van de zestiende eeuw werd de eerste houtzaagmolen van Uitgeest overgebracht naar Zaandam. Daar vervolmaakte men de houtzaagmolen, een paltrok. Met op deze paltrokken gezaagd hout maakte men huizen, schepen en molens. Zo ontstond daar het eerste industriegebied ter wereld.

We kunnen zonder twijfel aannemen, dat ook de rouwstanden van de molens in Uitgeest zijn gebruikt op een wijze, zoals beschreven in het boekje "Over Molens der familie Honig" van P. Boorsma. Daarom vonden we het verantwoord om deze rouwstanden in beeld te brengen op de watermolen De Kat te Uitgeest. Velen, die over de uitgebreide rouwstanden hebben gelezen, zagen die nooit werkelijk op een molen uitgevoerd.

Toen mevrouw Rutmarijke Smeding, die zich beroepsmatig bezighoudt met rouwverwerking, op onderzoek uitging naar gebruiken en gewoonten aangaande het rouwproces in vroeger jaren, kwam zij ook de gebruiken tegen op molens, die, na het overlijden van de eigenaar of één van zijn familieleden, op zo'n bijzondere wijze "meeleefden".

Wat moet het een indrukwekkend gezicht zijn geweest, als alle molens uit de omgeving naar het sterfhuis gekruidd stonden met hun wieken in over-

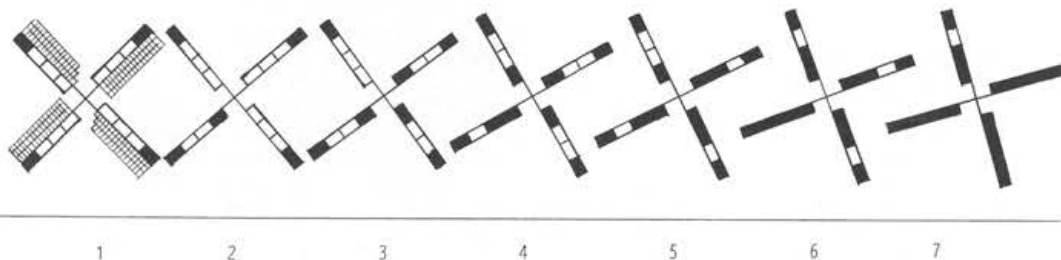
hekstand en een aantal windborden van de enden verwijderd. Als de rouwstoet van het sterfhuis naar het kerkhof vertrok, kruiden de molenaars de molens langzaam met de stoet mee, tot hun wiekenkruisen uiteindelijk alle naar het kerkhof waren gericht.

Aan het aantal verwijderde windborden kon men zien, welk familielid van de moleneigenaar was overleden. Boorsma beschrijft deze standen voor de Zaanse molens, die vijf borden per end hebben. De Uitgeester molens, en dus ook molen De Kat, bezitten per end slechts vier borden, waardoor de in de tabel beschreven standen nrs. 8 en 9 bij deze molen niet kunnen worden gerealiseerd.

Om bekendheid te geven aan deze vroegere vorm van rouwverwerking besloten mevrouw Smeding en ik de standen opnieuw tot leven te brengen op molen De Kat:

stand	overlijden van	aantal uitgenomen windborden	hoek tussen rechter onderreind en rechtstand
1	eigenaar	12	45 graden
2	echtgenote	11	40 graden
3	kind	9	35 graden
4	vader of moeder	7	30 graden
5	broer, zus, zwager of schoonzus	5	25 graden
6	grootouder	3	20 graden
7	oom of tante	1	15 graden
(8)	neef of nicht		
(9)	kind van neef of nicht		

Van de in totaal zestien aanwezige borden bleven volgens gebruik de eindborden altijd aanwezig, terwijl de buitenroe "komend" stond. Bij het overlijden van de eigenaar werden er in totaal 12 borden uitgenomen en stond het wiekenkruis precies onder een hoek van 45 graden. Naarmate de familielatie verder was verwijderd van de eigenaar, werden er minder borden uitgenomen en werd het wiekenkruis telkens 5 graden minder scheef gezet. Bij overlijden van de vrouw van de eigenaar kwam er één bord bij, daarna bij elke volgende stand twee borden meer.

We deden het op zaterdag 11 november 1989. Dat was een stralende dag met blauwe hemel en een zwakke zuidwesten wind. Daardoor kon het wiekenkruis gelijktijdig gericht staan naar de wind en naar de zon. Dat laatste was gunstig voor het maken van de foto's.

We begonnen om 11 uur. Op een vaste plaats in het nabijgelegen land werden de statieven met de fototoestellen opgesteld. Vooraf hadden we alle windborden, behalve de eindborden, uitgenomen. De "eigenaarsstand" was dus eenvoudig te bereiken. Bij stand 2 moest er een bord op de buitenroef bij. We lichtten de vang en het betreffende eind kwam naar beneden. Toen we het bord bovenin hadden vastgemaakt, duwden we het kruis met de molenhaak terug. Dat was mogelijk, omdat er een vrij zwakke wind stond. De steeds te wijzigen hoek van het kruis bepaalden we aan de hand van een vast referentiepunt in de omgeving. Moeilijker werd het, toen we er steeds twee borden moesten bijplaatsen, want dan moesten we het kruis terughalen of een keer over de kop draaien. Voordat we de volgende foto konden maken, moesten we ons er steeds van overtuigen, dat het juiste end (van de buitenroef) weer komend stond en dat het kruis in de gewenste hoek stond. Het bleek ons toch nog een hele opgave om ons voor te stellen, hoe alles vroeger in z'n werk was gegaan, temeer, omdat Boorsma het niet al te duidelijk heeft beschreven. Daar kwam nog bij, dat het kruis van De Kat, zoals dat van veel molens, enigszins last had van wanwichtigheid, waardoor we nu eens tegen de enden moesten

duwen en er dan weer aan moesten trekken. Tot overmaat van ramp bleek de nummering van de borden niet helemaal perfect. Dat kwam, omdat ze al eens waren vernieuwd sinds de restauratie, terwijl de nummering ervan niet volledig was overgenomen. Dat had meer dan eens tot gevolg, dat we met een ander bord, dat wel paste, omhoog moesten. Zo zijn we tientallen malen in de enden omhoog geklommen. Vele malen liepen we heen en weer tussen vang en fototoestel. De zon was al bijna onder de horizon verdwenen, toen we alles voor elkaar hadden.

We hadden meegemaakt, wat de molenaars vroeger moesten doen, als er iemand van de eigenaarsfamilie was overleden. Onwillekeurig volgden we hen in gedachten. Wat zullen ze alle standen goed in hun hoofd hebben gehad! Zodra hun een overlijdensbericht bereikte, zullen ze hun molen hebben stilgezet en de bij het betreffende familielid behorende borden hebben uitgenomen om daarna weer verder te malen. Na gedane arbeid zullen ze, alvorens naar huis te gaan, het kruis onder de juiste hoek hebben gezet met de buitenroef op "komen". Het is dan ook geen wonder, dat de "algemene rouwstand" in ons land eenvoudiger is. In die stand staat het wiekenkruis "gaand", dus door de rechtstand heen en worden geen borden verwijderd.

Zo hadden we, op deze wijze werkend, "de molens in ons volksleven" weer eens op een heel speciale manier beleefd.

Gerbrand de Vries

Nogmaals 7 juni 1997

1. onweer - orkaan windkracht 10 - 3 doden

Eindelijk een reactie op mijn verhaal, pas na drie Gildebrieven. Zuid-Holland, bedankt voor jullie commentaar, dat ik grotendeels onderschrijf. Niet de eerste reactie overigens, maar wel één om te beantwoorden. De eerste en meest kritische reactie was van Tom Bos (7 juni op vakantie), mijn huidige collega op de "Kijkduin" en nog steeds leermeester. Naast zijn kritiek op "weer opzeilen" gaf hij mij de raad: niet publiceren - geeft gezeur.

Niemand, die kritiek gaf, was die middag ter plaatse. Het eerste deel van onze actie - vangen, zeilen weg, pal erin - was dan ook volgens het boekje. Waarom dan toch, na enige tijd, omgekruid en weer opgezeild?

- de wind uit het noordwesten was stabiel

- het weer klaarde op

- gebrek aan volkorenmeel voor onze klanten

Toegegeven, het was fout, maar dit soort weer, met viermaal achtereenvolgende wind uit tegengestelde richting, is nooit beschreven, heb ik nooit meegemaakt en is achteraf door niemand verklaard. Leerzaam dus en daarom heb ik het beschreven.

Zo, en nu nog even tegen Jan van der Vlies, over zijn reactie: "de reacties waren niet van 'de eerste de beste vrijwillige molenaars'. Even verder: 'drie

van de verhalen van Gilderredactieleden; één van een Gildebestuurslid". "Alleen Peereboom maakte enige elementaire fouten". Jawel....geen redactielid en geen bestuurslid....weinig professioneel.

René Peereboom

2. Een reactie uit Schiedam

Als reactie op het stuk van het bestuur van de afdeling Zuid-Holland van het Gilde in Gildebrief 98/1 graag het volgende:

Ik vind, dat de ingezonden artikelen met wedervaren van diverse molenaars de Gildebrief een heel stuk verlevendigen. Als men dan uit sommige zinnen concludeert, dat iemand niet adequaat reageert, nalatig is, de zaak niet goed onderkent, of schuldig is aan andere "delicten", dan vind ik dit toch getuigen van enig onprofessionalisme van de de zijde der critici. Het is toch ronduit belachelijk, dat een ieder, die vertelt, hoe hij verrast is door extreem weer, als op die bewuste 7e juni, zijn woorden op een goudschaaltje zou moeten wegen, omdat er anders, en ik citeer ".....een niet onaanzienlijk aantal vrijwillige molenaars in opleiding deze gebeurtenissen mogelijk als onvermijdelijk gaat zien en dus als een vrij normaal gebeuren binnen het molenaarsbestaan."

Wat een onzin! De basiscursus is op het gebied

van het weer toch vrij duidelijk over het onderkennen van buien, windstoten en de daarbij behorende bewolking. Als zelfs wijlen Jan Kurver toegeeft de zaak te hebben onderschat, welk recht heeft Z-H dan om een vinger op te heffen naar al die anderen, die "te laat" waren?

Op 7 juni was ik samen met molenaar Frans Kroon aan het draaien op molen "De Drie Koornbloemen" te Schiedam. Op de stelling hebben wij een vrij goed uitzicht naar alle windstreken, zodat we een bui snel kunnen opmerken. Omdat het er enigszins dreigend uitzag, hadden we de molen al afgezeild en aan de ketting liggen, toen de eerste druppels vielen. Op dat moment draaide "De Noord" nog wel en werd "De Palmboom" stilgezet ("De Vrijheid" stond met kale roeden en alleen een staartbalk). Vervolgens gingen we koffie drinken in De Palmboom. Alle molens stonden toen stil en toen de bui in volle hevigheid losbarstte, hebben we staan genieten van de storm. We zagen de wieken van De Noord heen en weer zwiepen, alsof ze van rubber waren. Aan sommige betraande gezichten was de betrokkenheid bij het gebeuren af te lezen en de nicotine en teer vloeiden rijkelijk.

Na afloop stonden alle molens nog op dezelfde plek als voorheen, alleen de kap van De Vrijheid was wat gaan werken, waardoor de staartbalk tegen de romp hing i.p.v. op zijn stopping. De molen was enigszins in de rouw komen te staan. Verder was de korte schoor, die op het baliehek lag en tegen de romp gedruwd was, aan het schuiven gegaan, omdat er een waterfiltertje op het hek lag, dat als smeermiddel fungeerde. Maar gelukkig was er geen echte schade. Tot zover 7 juni 1997.

Verder wilde ik nog even melden, dat De Drie Koornbloemen, die alleen door twee vrijwilligers wordt bemalen, zowel in 1996 als in 1997 van de Schiedamse molens de meeste omwentelingen heeft gemaakt (ruim 900.000) en wat dit betreft de professioneel bemande De Vrijheid en De Palmboom voorbleef. Dit vond ik nog wel het vermelden waard. "Sans rancune".....

Jeroen Verspeek

3. "Lering trekken", een reactie uit Uitgeest

Zonder een polemiek te willen ontketenen, zou ik graag een paar opmerkingen willen maken over wat zo langzamerhand het "7 juni trauma" dreigt te worden:

Bij het Loodswezen, waar ik ooit werkzaam was, gold het volgende credo: "Oordeel niet over de 'bakjes' van anderen, als je niet zelf op de brug hebt gestaan." Verder was het doodnormaal, dat achteraf over uitgevoerde manoeuvres werd gediscussieerd, ook als die de kapitein hadden gebracht tot vurig bidden. Ook een vlieger zal een "near miss" doorgaans melden. Dit alles ter lering en desnoods vermaak. Immers, wie zich aan een ander spiegelt.....

Ik ben dan ook niet zo gelukkig met het "afbranden" van molenaars, die de moed hebben te melden, dat ze er min of meer zijn ingestonken. Vooral de molenaar van de "Kijkduin" wordt voor zijn openhartigheid wel erg zwaar aangepakt.

Hoewel ik me ervan bewust ben, dat meteorologie een complexe zaak is, wil ik me met betrekking tot dat geval aan een bescheiden analyse wagen. In

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

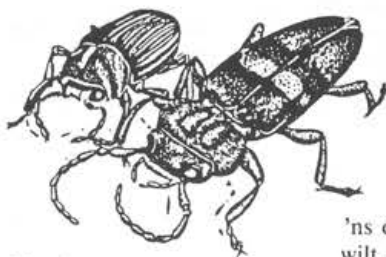
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schade-posten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor. Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loop wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
- ☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

Schoorl viel de wind plotseling weg en ging rond van zuidoost naar noordwest. Dit lijkt mij een typisch geval van invallende zeewind. Dit fenomeen zou zich waarschijnlijk ook hebben voorgedaan, als er geen onweersfront in de buurt was geweest, want de Kijkduin staat zowat aan zee en het is in juni langs de kust een veel voorkomend verschijnsel. Op zich voor de molenaar nog geen reden om uit de zeilen te gaan.

Wat achteraf misschien wel reden tot nadenken had kunnen geven, is het afgaan van het alarm van de auto. Maar hoe vaak gaat zo'n ding niet zonder reden op tilt? En achteraf kun je ook bepaalde delen van runderen bewonderen. Hoe dan ook, men wordt toch nog verrast door het uit het zuiden aanstormende noodweer.

Op de bewuste zaterdag kampeerde ik in Beesel in Limburg en daar viel het allemaal nog wel mee. Toch had ik de avond ervoor onze voortent al van de nodige extra sjoorringen voorzien. Dit naar aanleiding van de reeds op donderdagavond door Kroll gegeven waarschuwingen, die hij vrijdagavond nog eens herhaalde. Op zaterdagochtend stond de radio letterlijk bol van de waarschuwingen voor het naderende noodweer. Nu hebben we iets dergelijks ook al eens meegemaakt op een Hemelvaartsdag in de

tachtiger jaren, toen ondanks talrijke waarschuwingen een groot aantal zeilers in ernstige moeilijkheden raakte en men vervolgens het KNMI de schuld gaf. Hoe de molenaars het er toen hebben afgebracht, is mij helaas niet bekend.

Kennelijk zijn talrijke weerberichten, inktzwarte lichten en een aankondiging op Internet over 35 mm regen en zware windstoten niet voldoende om de "vreze des Heren" erin te krijgen en komt de gemiddelde mens pas tot geloof als z'n zeilen uit de lijken waaien. Hier zit naar mijn bescheiden mening de kneep! Heel veel mensen vinden het echt niet nodig een weerbericht - zelfs, als dat slecht is - serieus te nemen en er zich aan aan te passen.

Het doet me ook een beetje denken aan de spreekwoordelijke donderslag bij heldere hemel, die alleen wordt waargenomen door molenaars, die in de molen zitten te filosoferen over het weer in plaats van buiten uit hun doppen te kijken. Overigens, wie staat, zie toe, dat hij niet valle.....

Tot slot nog een onder loodsen populaire zienswijze, die ik U graag doorgeef: "Twijfel kan een goede reden zijn er niet aan te beginnen."

Rik van de Kemp

Fikse buien tijdens de molendag in het Land van Cuijk

De molentocht door het land van Cuijk maak ik niet in mijn eentje. Ik heb Pierre van Logchem, de broer van vroegere collega, meegevraagd. Omdat ik tijdens mijn reis naar de jaarvergadering van De Hollandsche Molen daags voor de molendag een vermoeden kreeg van een mankement aan het remsysteem van mijn auto, biedt Pierre zich aan als chauffeur. Met enige tegenzin neem ik zijn aanbod aan. Ik houd er niet van iemand, die ik heb uitgenodigd, met werkzaamheden op te zadelen, maar ik besef, dat het veiliger is mijn auto te laten staan.

Als we op weg zijn naar het Land van Cuijk, heb ik er nog geen vermoeden van, dat deze dag voor Pierre in onprettige zin gedenkwaardig zal worden. Hoe dichter we onze bestemming naderen, hoe dreigender de wolken er uit gaan zien. Als we in de buurt van Tiel zijn, beginnen de eerste druppels te vallen en spoedig komt de regen met bakken uit de lucht. Op de A73 constateert Pierre even het verschijnsel aquaplaning, zoveel water ligt er op het wegdek.

We besluiten onze molenbezoeken te beginnen in Oploo, omdat in de folder over de molendag staat, dat de beide molens daar om 15.00 uur gesloten zullen worden. En dat zijn juist de molens, naar het interieur waarvan ik het meest nieuwsgierig ben. De eerste tegenslag krijgen we, als blijkt, dat de afslag Boxmeer en de weg van daar naar St. Anthonis gestremd zijn wegens wegwerkzaamheden. We gaan nu via het knooppunt Rijkevoort naar Boxmeer om te proberen vanaf Sambeek langs binnenweggetjes naar

Oploo te rijden. In eerste instantie lukt dat, maar op een gegeven moment mogen we niet verder, volgens een verkeersbord, dat aangeeft, dat op de voor ons liggende weg alleen bestemmingsverkeer is toegestaan. Pierre aarzelt even, maar negeert vervolgens het bord en rijdt door. Iets verderop nogmaals eenzelfde verkeersbord, maar nu aarzelt Pierre niet eens meer en rijdt resoluut door.

Oploo, De Korenbloem

Zonder aangehouden te worden bereiken we Oploo en als we even later bij de molens aankomen, hoor ik Pierre ineens zeggen, als hij de standerdmolen in het oog krijgt: "O God, die trap!" Ik kijk hem onderzoekend aan en vraag: "Wat is er met die trap? Ik zie niks bijzonders."

"Ik heb hoogtevrees", antwoordt Pierre enigszins benepen. "Had ik dat maar eerder geweten", antwoord ik, "dan had ik je niet meegevraagd. Nu zul je aan deze dag waarschijnlijk niet veel plezier beleven." Pierre antwoordt, dat hij er in ieder geval plezier aan zal beleven mijn chauffeur te zijn.

We stappen uit de auto en lopen eerst om De Korenbloem heen en maken er een opname van. Dan begint het ineens weer te stortregenen. Gauw de molen in dus. Pierre gaat zelfs mee naar boven! Daar stapt hij onmiddellijk weg van de deuropening en ik zie hem moeilijk ademhalen. We maken kennis met vrijwillig molenaar Jan van Riet. Hij wijst ons op enkele bijzonderheden van de molen. Op de steenbalk b.v. staat te lezen:

Standerdmolen De Korenbloem te Oploo

"Wie weet, of..." Jan van Riet zegt, dat men aanneemt, dat de zin vroeger langer was: "Wie weet, of het waar is..." Dat zou dan te maken hebben met de rol, die de molen in het verleden speelde in het sociale leven als plaats van samenkomst. Daar werden nieuwtjes en roddels uitgewisseld. Jan van Riet wijst verder op de nieuwe trapleuningen langs de trap, die nog niet eens zijn geverfd en pas enkele dagen geleden zijn aangebracht. Dat heeft ondermeer te maken met het feit, dat Oploo in mei a.s. 600 jaar bestaat. Van de trap treden is de dag vóór de molendag de groene aanslag verwijderd met het oog op het bezoek. Dat is, nu het zo regent, bepaald geen overbodige luxe. Pierre heeft daar zo zijn eigen gedachten over; hij moet straks langs die trap weer naar beneden. Jan van Riet volgt me naar boven, maar Pierre blijft gedecideerd beneden om zich mentaal voor te bereiden op de afdaling van de trap, die hem nog te wachten staat. Ik fotografeer uiteraard het gaffelwiel, waarvan de kruisarmen wegens houtworm in 1996 zijn vervangen. Het heeft metalen gaffels. De aanwezigheid van de bonte knaagkever is in de molen overigens ook al geconstateerd door de Stuurgroep Bonte Knaagkever, na een vermoeden, geuit door de Monumentenwacht. Jan van Riet laat me

enkele plekken zien, waar 7 jaar geleden al injecties tegen de kever zijn uitgevoerd. Die injecties hebben dus helaas niet geleid tot uitroeiing van de kever.

Ik bekijk het bovenwiel en het maalkoppel. Altijd weer valt me het verschil in omvang op tussen bovenwiel en het lantaarnwiel, dat maar veertien staven heeft. In een standerdmolen kan dat niet anders. Er is geen koningsspil, die de overbrengingsverhouding langs een geleidelijker weg tot stand kan brengen. Het bovenwiel heeft plooistukken, waarin een accoladeversiering is aangebracht. De bovenas is van hout, achtkantig en heeft een gietijzeren insteekkop. Er zit een enkele centimeters brede barst in. Het vangtouw gaat vanaf de binnenvangstok door de steenlijst heen (!) naar beneden en komt tussen de beide spoorstijlen weer tevoorschijn. Goed is te zien, dat er vroeger maar één spoorstijl is geweest aan de inkeping in de steenbalk.

Tegen het binnendringen van kauwen is in de overkapping van de luias gaas aangebracht. "Geen duiven?", vraag ik aan Jan van Riet. "Die zijn er ook, maar die hebben een voorkeur voor de zetel", antwoordt hij, "en daarom smeet ik de zetel met poedergrafiet, want ze hebben een hekel aan een zwart verenpak". Jan van Riet wijst nog op allerlei initialen met jaartallen, die zijn gekerfd in de steenlijst. Het oudst gevonden jaartal is 1747, maar toen stond de molen nog in Den Dungen. De overplaatsing naar Oploo vond plaats in 1800. Jan van Riet geeft me een folder van de molen, waarin historische en technische gegevens over de molen en ook over de watermolen zijn opgenomen. Hij wijst me op met potlood geschreven opmerkingen op de standaard. Daarvan is er een over de landing van Duitse parachutisten op 10 mei 1940. Mijn gedachten gaan onmiddellijk terug naar de oorlogsjaren, die voor heel wat molens in de grensstreek een onherroepelijk einde betekenden.

Pierre is al die tijd op een stoel naast de standaard blijven zitten. Voor hem nadert nu het moeilijkste moment van de dag. Hij moet die enge trap weer af. Ik zie de angst op z'n gezicht, al blijft hij proberen die te relativiseren met zelfspot. Ik bedank Jan van Riet voor de rondleiding en loop het bordes op. Pierre moet daar echter een mentale aanloop voor nemen. Hij blijft enige tijd aarzelend in de deuropening staan. Dan zie ik hem even heel diep ademhalen. Mijn uitgestoken hand weigert hij; hij wil het zelf doen. En ja hoor, even later is hij bij de leuning. Ik ga hem voor naar beneden. Voetje voor voetje daalt hij heel voorzichtig de trap af. "Dat bordes oversteken vond ik het moeilijkst", zegt hij, als we beneden zijn aangekomen en naar de watermolen lopen.

Oploo, watermolen

In de watermolen voelt Pierre zich duidelijk meer op z'n gemak. We ontdekken, dat het waterrad twee koppels stenen kan aandrijven, maar die zijn op dit moment niet in gebruik, hoewel het waterrad wel in beweging is. We ontdek-

ken, dat molenmaker Beijk uit Afferden in deze molen restauratiewerk heeft uitgevoerd. Dan gaan we naar boven. Daar valt mijn oog onmiddellijk op het gaffelwiel, dat lukraak op een heel willekeurige plaats lijkt te zijn bevestigd. De luias ligt namelijk niet haaks op of in de lengterichting van de muren. Molenaar Piet Geenen vertelt, dat het vroeger metalen gaffels had. Omdat veel mensen, zich daaraan stootten, zijn ze door houten gaffels vervangen. De lui Tafel is op het spoorwiel bevestigd. Ik vraag Piet Geenen, of de molen ook een naam heeft. Piet Geenen antwoordt, dat de molen bekend was onder de naam "D'n òllie-meulen", waaruit blijkt, dat men er vroeger ook mee kon olieslaan. Het oliemolengedeelte, ooit gevestigd in het achterste gedeelte van het gebouw, is buiten gebruik gesteld en ontmanteld. Dit gedeelte van het gebouw werd later als jeugdhuis in gebruik genomen. Het bijgebouw van de watermolen was ooit een rosmolen. Die kwam tot stilstand, doordat Napoleon de paarden vorderde.

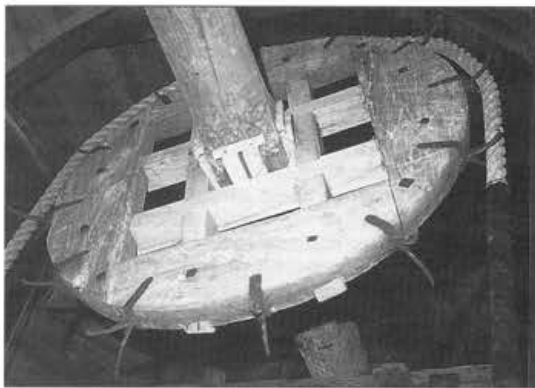
Hij wijst ons op de stropoppen, die onder de dakpannen zijn gestoken om het dak meer wateren winddicht te maken. Verder laat hij ons zien, hoe men indertijd bij de bouw van de molen heel goed gebruik heeft gemaakt van wat de natuur te bieden had: van bomen niet alleen de stam, maar ook een gedeelte van een stevige zijtak, als één geheel, waarbij dat zijtakgedeelte dus diende als basis voor de dakconstructie. Geenen vertelt, dat het waterrad, een onderslagrad, door een ploeg amateurs is hersteld met materiaal afkomstig van een metaalfabriek in Boxmeer.

Tijdens zijn uitleg is Piet Berkers van molen De Roosdonck in Nuenen binnengekomen. Met hem zitten we even later in het jeugdhuisgedeelte koffie resp. thee te gebruiken. Piet overhandigt ons een opname van De Roosdonck. Als we na een gezellig gesprek afscheid van hem hebben genomen, komen we buiten in de stromende regen terecht. Desondanks neem ik nog een foto van het waterrad, dat helaas is stilgezet, terwijl Pierre de auto invlucht. Nadat ik de foto heb genomen, loop ik Bart Dooren tegen het lijf. Hij vraagt me veelbetekend: "Wat mot dat hier?" Tegelijkertijd zie ik Peter de Moes en Bouke Schuurmans uit de auto stappen. Ze vertellen me, dat ze al twee molens achteruit hebben zien draaien, maar ik geloof er niet veel van. Zij lopen dan naar de watermolen en Pierre en ik vertrekken naar Wanroy.

De Ster, Wanroy

Als ik Pierre vertel, dat de molenaar van De Ster Jan Selten heet, zegt hij, dat hij uit z'n militaire diensttijd iemand van die naam kent. "Wie weet is hij dezelfde als de molenaar", zeg ik. Pierre zegt: "Maar ik ga voor geen goud meer een standerdmolen in". "Goed", antwoord ik, "ik zal 't wel vragen en als hij jou kent, gaat-ie vast wel even mee naar beneden."

Jan Selten blijkt niet Pierre's dienstmaatje te zijn, als ik hem er even later naar vraag. Ik ben dan al de lange molentrap omhooggeklommen.

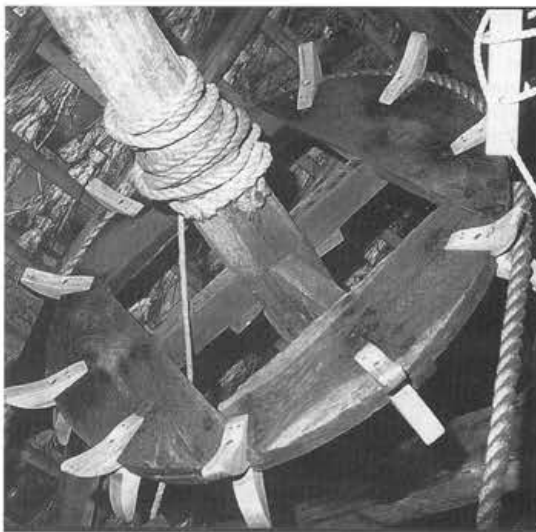

Het gaffelwiel van De korenbloem

De treden zijn met zand bestrooid tegen de gladheid; een goede maatregel voor de veiligheid van het publiek, nu het zo regent. Ik ken Jan al sinds 10 maart 1984, toen ik hier voor het eerst op bezoek was. Het weer van die dag weet ik ook nog: natte sneeuwbuien. Later ben ik ook nog eens met Friese molenvrienden hier geweest. Ik zie Jan ook steevast op de jaarvergaderingen van het Gilde in Arnhem.

Hij vertelt, dat hij twintig jaar lang rozenkweker is geweest. Nu werkt hij bij de gewestelijke onderhoudsdienst, die binnenkort "regionaal milieubedrijf" gaat heten. Hij wijst mij op een nieuwe kwekerij, die aan de overkant van de weg, tegenover de molen, in gebruik is genomen. Er zijn ook een paar kassen verzezen. "Ben je niet bang voor hoog opgaand geboomte?", vraag ik Jan. "Nee", zegt hij, "het is een buxuskwekerij, dat zijn heel laag blijvende struikjes. Ik ben verbaasd, dat de eigenaar voor deze kwekerij zijn baan als bankemployee heeft opgezegd".

Het gaffelwiel van de watermolen te Oploo. Linksboven zijn de stropoppen van de dakbedekking te zien

Dan zie ik een bekende de molen binnenkomen, Charles Stokman, vroeger vrijwillig molenaar van de Aerssenmolen te Zeeland, hier niet zo ver vandaan. Thans is hij molenloos, iets wat voornamelijk met z'n werk te maken heeft (gehad). Hij is in gezelschap van molenaar Meulendijks van de Volksvriend te Liessel.

Jan vertelt, dat hij in de zomermaanden ook op dinsdagmiddagen draait en dat hij, om geïnteresseerde bezoekers naar de molen te lokken, op de campings in de omgeving reclame maakt voor de molen. Omdat Pierre zo zielig in de auto zit te wachten, houd ik het bezoek aan de molen kort; ik heb het interieur immers al enkele malen bekeken.

Heimolen, St. Hubert

Bij de Heimolen blijkt een aantal forse bomen te zijn gekapt. De molen draait niet. De heer Daverveld heeft zijn de vorige dag in Amsterdam uitgereikt gekregen diploma al ingelijst in de molen hangen. Hij is er zichtbaar trots op. Hij vertelt, waarom de molen niet draait: een gebroken linker voeghout. Molenmaker Beijck acht het noodzakelijk, dat het hele voeghout wordt vervangen. Daardoor is de windpeluw en dus ook de bovenas verzakt. Van het wiekenkruis is de buitenroef 40 cm langer dan de binnenroef. Het wiekenkruis wordt nu gestut boven de inrijpoort.

Natuurlijk ga ik naar het gaffelwiel kijken. Het heeft metalen gaffels en de plooistukken ervan zijn vernieuwd. Daverveld vertelt, dat Don Werts de eerstverantwoordelijke vrijwillig molenaar was op de Heimolen. Die heeft, nu Daverveld z'n diploma heeft gehaald, z'n aandacht verlegd naar de Mariamolen te Haps, waar Beijck met een restauratie bezig is. Hij neemt ons mee de belt op, want van daaruit kun je en De Ster en De Mariamolen zien draaien tussen het geboomte door. Pierre ziet het. Ik heb echter m'n bril niet op en zie dus niets. Daverveld weet daar echter wel wat op. Hij loopt de molen weer in en komt terug met een verrekijker. Ja hoor, daarmee kan ik beide molens gemakkelijk zien draaien. Ook Pierre wordt een blik door de kijker gegund. "Nou, die Mariamolen, daar gaan we nu heen", zeg ik tegen Daverveld. "Bedankt en wie weet tot ziens." We krijgen van hem nog een folder over de molen mee. Pierre daalt achter mij voorzichtig de trap af. Hij heeft het niet op open trappen.

Mariamolen, Haps

Dat blijkt even later in de Mariamolen. De trap in die molen vanaf de begane grond naar belt-hoogte bevalt hem niet en hij besluit beneden te blijven. Dat komt, omdat die ruimte op de begane grond totaal leeg is, ik kan me dat inmiddels heel goed voorstellen.

Het is een drukte van belang op de molen. Don Werts is druk in de weer aan veel mensen uitleg te geven. Ik zie een legeringsbalk, waarvan het ene uiteinde is gesplitst in twee koppen. Die is dus gemaakt van een boomstam, die zich op een bepaalde hoogte in tweeën splitste en waarvan het onderste deel dus niet lang genoeg was om er

een legeringsbalk van te maken. Dan maar een legeringsbalk met twee koppen, moet men uit zuinigheidsoverwegingen hebben gedacht. Beide koppen zijn in de muur verwerkt. Verder zie ik vloerbalken, waarvan de schors niet eens is verwijderd.

Ik besluit naar boven te gaan, want ik ben zeer benieuwd naar de constructie van het zeskant. Bij een achtkant blijft er in het centrum van de molen tussen de twee vaste gebinten en de twee losse gebinten een ruimte over voor de koningspilaar (a). Als we ervan uitgaan, dat een zeskant twee vaste gebinten en één los gebint heeft, dan kan dat losse gebint niet door het centrum van de molen gaan, want dan kan er geen koningspilaar worden geplaatst (b). Een oplossing zou kunnen zijn de toepassing van gekromde legeringsbalken (c). Maar in de Mariamolen is voor een andere oplossing gekozen. Van het losse gebint zijn in feite alleen de uiteinden (tussen de zeskantstijl en de legeringsbalk van het vaste gebint) overgebleven. Het middelste gedeelte is dubbel uitgevoerd, ter weerszijden van het centrum van de molen, zodat er alsnog een ruimte is gecreëerd voor de koningspilaar (d). Ik realiseer me, dat een zeskant dus slechts twee ware velden en wel vier valse velden heeft!

In de molen loop ik de heren De Moes, Dooren en Schuurmans weer tegen het lijf, die intussen de molen van Rijkevoort hebben bezocht, een molen waarnaar ik niet zo nieuwsgierig was, omdat die wordt omringd door hoog geboomte. Bart zegt: "Als die molen draait, kun je je met recht afvragen: "Wat ruist daar in het

Malen om den brode?

- * baktarwe / bakrogge
- * meel, bloem en mixen

* *Natuurgraan*

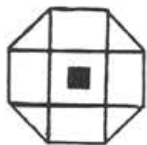
- * kleinverpakking
- * levering door heel Nederland
- * advisering

**MOLEN
DE HOOP
WERVERSHOOF**

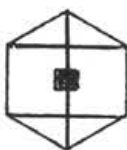
Zijldwerk 15 - 1693 NZ Wervershoof
telefoon 0228-582720 - fax 0228-581314

Wij produceren onder H.A.C.C.P.

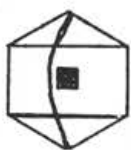
a.

b.

c.

d.

struikgewas?"". We zien, dat molenmaker Beijck, die momenteel restauratiewerk aan de molen uitvoert, al een nieuw ondertafelement heeft aangebracht. De molen heeft twee koppels stenen. Ik ontdek het gaffelwiel, dat aparte metalen gaffels heeft min of meer in de vorm van dubbele ogen. Het wonderlijke is, dat het is aangebracht op een plaats, die het noodzakelijk maakte er een korbeel voor te verwijderen. Om het sleepwiel, aan het andere uiteinde van de luias, is een oude autoband bevestigd voor een betere grip op de luitafel.

De zolder erboven vinden we gevaarlijk, want er zijn grote openingen in de vloer, die niet zijn afgeschermd en waardoorheen schijnwerpers hun felle licht naar boven sturen. Wie door dat licht wordt verblind, kan zich heel makkelijk verstoppen en omlaag storten. Ik klim naar de kapzolder, waar ik ontdek, dat de houten bovenas aan de penzijde is verzwaard met ca. vier cm dikke metalen platen. De molen heeft een Engels kruiwerk en een trommelvang.

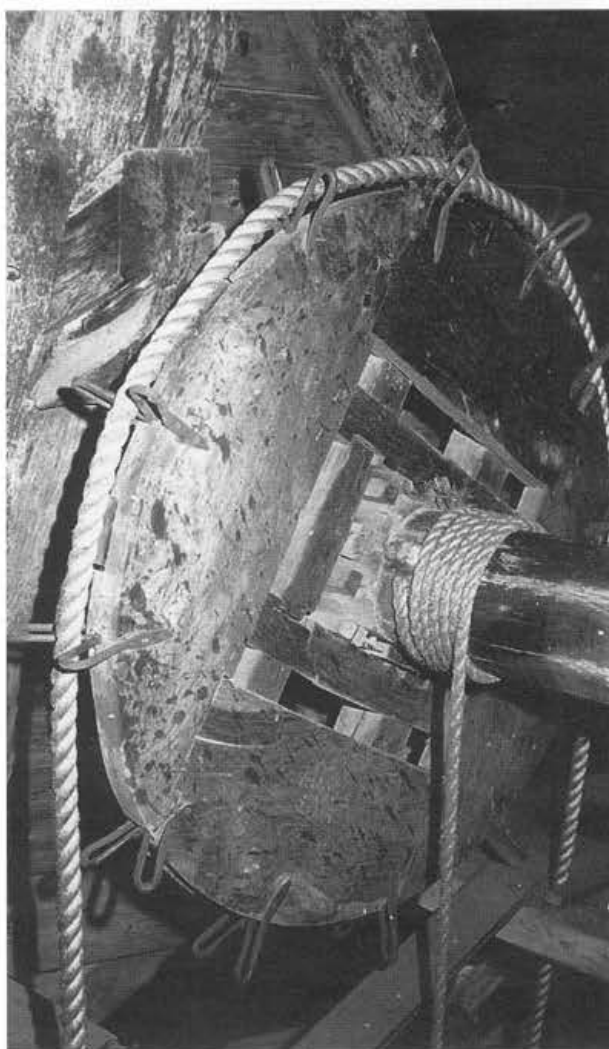
Ik ga weer naar beneden om op de belt te gaan kijken. Daar loop ik zowaar Jacques Nijs uit Stramproy tegen het lijf. Hij maakt samen met een leerling een ronde langs de molens in het Land van Cuijk. Nijs wijst me op de slechte staat, waarin de schoren zich bevinden. Ze hangen zover door, dat er noodzakelijkerwijs een gedeelte moest worden uitgehakt, omdat ze anders tijdens het kruien de hoeken van het zeskant niet kunnen passeren. De nieuwe staartbalk ligt al klaar. Vanaf deze plaats is goed te zien, dat de velden van dit zeskant een aanmerkelijk groter oppervlak hebben dan die van een vergelijkbaar achtkant. Ze zijn gedekt met houten schaliën.

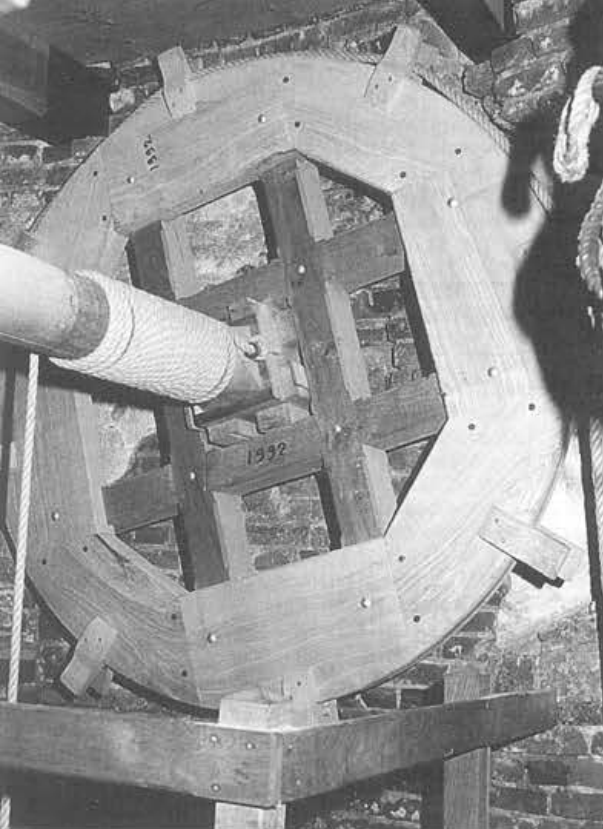
Bart Dooren heeft Don Werts er intussen op opmerkzaam gemaakt, dat in de askop het spitijzer van de buitenroe is losgeraakt. Het euvel blijkt niet zodanig ernstig, dat de molen ervoor moet worden stilgezet. Ik praat nog even met Don Werts en neem dan afscheid van hem en van Jacques Nijs.

De Vooruitgang, Oeffelt

Als ik weer buiten kom, blijkt, dat Pierre de auto op een andere plaats heeft geparkeerd en de kaart al heeft geraadpleegd voor het vervolg van onze tocht richting Oeffelt. Ik ben echter eigenwijs, want ik had een andere weg, de Hapse Weg, in gedachten, waarvoor we eerst moeten

Het gaffelwiel van de Mariamol. Linksboven is de doorgezaagde korbeel te zien.

Het gaffelwiel van De Vooruitgang

terugrijden naar Haps. De Hapse weg blijkt echter na het viaduct over de A73 te zijn afgesloten wegens wegwerkzaamheden. Terug dus maar weer naar Haps en langs de Mariamolens één weg noordelijker over de A73 naar Oeffelt, de weg dus, die Pierre al had uitgestippeld.

Molen De Vooruitgang vinden we gemakkelijk en even later maken we (Pierre is meegekomen naar boven) kennis met molenaar Th. van Bergen. Hij vertelt ons, dat hij met de restauratie van de molen, die er 34 jaar als romp had bijgestaan, in 1973 is begonnen. Uitwendig was de molen in 1987 weer compleet, inwendig in 1993. Tussen Kerst van dat jaar en Nieuwjaar 1994 heeft de Commissaris van de Koningin de molen geopend. Dat was de laatste week, dat Oeffelt een zelfstandige gemeente was. Door gemeentelijke herindeling behoort Oeffelt nu tot de gemeente Boxmeer.

Ik merk op, dat molenaar van Bergen als geen ander de veiligheid van het publiek, met name van kinderen, in de gaten houdt. Hij geeft duidelijke aanwijzingen, hoe ze de trappen moeten afdalen (achterwaarts). Ze mogen de belt alleen op, als hij er zelf bij is. Voor groepjes bezoekers geeft hij regelmatig demonstraties van het vangen van de molen. Als er bezoekers de kap in willen, zet hij stevast eerst de molen stil.

Tot mijn genoegen gaat Pierre mee naar boven. Op de steenzolder is één koppel stenen opgesteld. Van Bergen vertelt, dat het koppel een

balanceerrijs heeft. Ik merk op, dat de draagbalk voor de koningsspil, ook wel moerbalk genoemd, op een heel speciale manier in de stenen molenromp is bevestigd. De balk komt niet in aanraking met het steen van de molenromp, maar is aan beide uiteinden vastgewijd in een daarin uitgespaarde met hout beklede kast. Een prachtige oplossing tegen het inrotten van de moerbalk, een euvel, dat te wijten is aan het door de stenen romp heendringen van regenwater, iets, waarvan helaas maar al te veel stenen molens last hebben.

Nu ben ik helemaal verbaasd. Pierre gaat zelfs mee de kap in. Blijkbaar is het degelijke interieur van de molen voor hem vertrouwenwekkend. Nu kan hij tenminste zien, op welke wijze de draaiende beweging van het wiekenkruis wordt overgebracht op de werktuigen en op welke wijze de molen wordt gevangen. Van Bergen vertelt, dat de bovenas afkomstig is van een poldermolen in Crooswijk, dat thans door de stad Rotterdam is opgeslokt. Het is een exemplaar, in 1841 vervaardigd door Penn & Comp. De molen heeft een Engels kruiswerk en een trommelvang. De vangbalk is erg licht, zo te zien, maar is verzaard met twee ijzeren rollen. De vangbalk kan met een stalen pen worden geborgd tegen het lichten ervan. Ik vertel Pierre en enkele andere bezoekers, dat het aantal kammen van het bovenwiel gewoonlijk niet deelbaar is door het aantal kammen van de bovenbonkelaar (resp. het aantal staven van het rondsel). Daardoor wordt een regelmatige slijtage van kammen (en staven) bereikt, omdat iedere kam van het bovenwiel even vaak in aanraking komt met iedere kam van de bovenbonkelaar (resp. iedere staaf van het rondsel). Ik verduidelijk één en ander met een theoretisch voorbeeld: bovenwiel 5 kammen en bovenbonkelaar 3 kammen. Dan ontstaat de volgende cyclus: 1-1, 2-2, 3-3, 4-1, 5-2, 1-3, 2-1, 3-2, 4-3, 5-1, 1-2, 2-3, 3-1, 4-2, 5-3, waarna de cyclus weer opnieuw begint met 1-1 enz. (vóór het streepje de kam van het bovenwiel, achter het streepje de kam van de bonkelaar (resp. de staaf van het rondsel). Wie daartoe de moed heeft, moet de cyclus maar eens uitschrijven voor een bovenwiel met 67 kammen en een bovenbonkelaar met 32 kammen.

We gaan weer naar beneden. Het is half vijf. Van Bergen heeft in het gastenboek de namen staan van 150 personen, die op deze molendag zijn molen hebben bezocht. Pierre en ik hebben nog net tijd voor één molenbezoek. Daarvoor kiezen we de Jan van Cuijk.

Jan van Cuijk, Cuijk

Als we bij de molen aankomen, zien we in de verte de eerste opklaring aankomen. Buiten ligt nog een oude Franssen-roede. Pierre gaat in ieder geval mee naar belthoogte. Daar ontmoeten we molenaar Ben Verheijen. Hij geeft een heel duidelijke demonstratie van het luiwerk aan het publiek. Dan vertelt hij over de oorlogsjaren en over wat daarvan nog zichtbaar is in de molen. De molen is in de oorlog tweemaal stuk geschoten: in 1940 door de Duitsers en in 1944

door de geallieerden. Een groot gat in de romp was daarvan het resultaat. De moerbalk draagt nog de tekenen van de inslagen van granaatscherven. Verheijen toont ons een plaats, waar nog een kogel in het houtwerk aanwezig is. De moerbalk is op dezelfde wijze in de romp bevestigd als die van De Vooruitgang te Oeffelt. Kogels waren ook op andere plaatsen in het houtwerk aanwezig. Daarop hebben de molenmakers bij het restauratiewerk wel eens een zaag verspeeld. Verheijen vertelt, dat de molen twee jaar geleden van nieuw stucwerk is voorzien.

"We hebben hier veel last van vandalisme", zegt hij, "want helaas heeft de jeugd de molen als 'hangplek' uitgekozen. Keer op keer worden er ruiten ingegoooid en soms worden er ernstiger vernielingen aangericht". Ik klim nog even naar boven, terwijl Pierre achterblijft. De molen heeft een korte achtkantige houten as, die aan de penzijde op vier van de acht "zijden" is verzaagd met ca. 4 cm dikke metalen platen, waarvan Verheijen mij later vertelt, dat ze ca. 75 kg zwaar zijn. Verheijen heeft intussen geconstateerd, dat het al over vijfen is en hij besluit er een punt achter te zetten voor vandaag.

Wij bedanken hem en gaan Cuijk in om ergens te gaan eten. We zoeken een Chinees, maar ontdekken alleen een afhaal-Chinees. We besluiten dan maar bij diens buurman, de Griek de inwendige mens te gaan versterken. Omdat Pierre vandaag voor het vervoer heeft gezorgd en helaas op zo nadrukkelijke wijze met zijn hoogtevrees is

geconfronteerd, besluit ik de flink gepeperde rekening te betalen. Hopelijk houdt Pierre geen molentrauma over aan deze interessante molen-dag in het Land van Cuijk. Ik heb geleerd, dat hoogtevrees een serieus probleem is, waarmee niet mag worden gespot, want het heeft niets te maken met aanstellerij.

Jan van der Vlies

Molenaar Peter van Malsen overleden

Zaterdag 18 april jl. stonden de molens in het westelijke Gelderse rivierengebied in de rouw. Peter van Malsen was overleden. Door een slepende ziekte had hij z'n geliefde Voorste Hellouwse Molen al moeten verlaten. Een moeilijke beslissing, maar het kon niet anders. Peter, 25 jaar lang molenaar in hart en ziel, op de bres voor "zijn molen", mopperend, toen de noodzakelijke restauratie maar uitbleef, blij en trots, dat "de Voorste" eindelijk na zoveel jaren weer water kon malen.

De opvang van al die examenkandidaten, de gezelligheid, de gastvrijheid, mede dankzij zijn vrouw Bertha, het is voorbij. We zullen je missen, Peter.

Jaap Verweij, vrijwillig molenaar
op De Hoop te Zuilichem

Zeilmakerij van Neerven bv

opgericht

1925

**van Neerven's
MOLENZEILEN
'N BEGRIP
VOOR DE MOLENAAR IN
NEDERLAND, BELGIE
EN DUITSLAND
IN KATOEN, WK77 EN
MARLON BOLUS ROOD**

**D.van Erpstraat 1
5341 AK OSS Nederland
Telefoon 0412-624028
Telefax 0412-627973**

Amateur wil molenvideofilms maken

De Heer M. Huiskes uit Ugchelen is een enthousiast videofilmer. Nu hij in de VUT is, wil hij zich beschikbaar stellen voor het maken van videofilms over molenrestauraties, molenopeningen en andere activiteiten rond molens in Nederland. Het maken van dergelijke films is alleen mogelijk met medewerking van personen, die de plaatselijke situatie goed kennen en dus voldoende informatie kunnen geven. Aangezien het filmen voor de heer Huiskes een hobby is, vraagt hij alleen een bescheiden onkostenvergoeding voor o.a. auto-kosten en videobanden.

Belangstellenden kunnen contact met hem opnemen op onderstaand adres:

Mennie Huiskes
Hoenderloseweg 15
7339 GA Ugchelen
tel. 055-5334885
P.D. Scholten-Ballast

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:

Wilhelmina Textieldiensten B.V., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

Wilhelmina

werkt aan schoner werken®

Wilhelmina Textieldiensten b.v. Kanaaldijk Z.W. 9, 5706 LD Helmond,
Telefoon: 0492 598181, Fax: 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Bergen op Zoom, Hoogeveen en Woerden.

- BON** Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- o nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
 - o het maken van een afspraak.

Naam bedrijf

Adres

Postcode/plaats

Naam contactpersoon

Telefonisch bereikbaar op nummer

Molenbiotoopperikelen, een zaak van lange adem

Sinds juli 1973 mag ik mij molenaar noemen van de molen Nooit Gedacht te Warnsveld, eigendom van De Hollandsche Molen. Een fijne molen met een eigenaar, die regelmatig goed onderhoud laat plegen en met wie ik regelmatig goed contact heb. Kortom, reden tot tevredenheid.

Met de biotoop is het al die jaren wat spannender geweest. Hieronder een zeer beknopt resumé van de problemen en de activiteiten:

-Toen ik aantrad, waren er ten zuiden van de molen woningen in aanbouw op een afstand van ca. 60 m. Ze waren niet veel hoger dan de stelling (stellinghoogte 8,5 m). DHM en ikzelf vroegen de gemeente, of er nog wat meer ruimte kon komen, maar dat kon niet meer. Net te laat dus.

-Aan de westkant stond, bijna tegen de molen aan, een leegstaand woninkje, gemeente-eigendom. Kwajongens hielden er huis in, stookten zelfs vuurtjes op zolder. DHM en ikzelf voerden hierover correspondentie met de gemeente. Na anderhalf jaar resulteerde dit in het bewoonbaar maken van het huis en het verhuren ervan.

Het groen rond de molen is grotendeels van de gemeente en dat werd te hoog. Het staat van zuid over west tot noordwest. Maar ook ten oosten van de molen staat er te veel.

-**februari '75.** Hierover een brief geschreven aan de gemeente en de brochure "De Inrichting van de Omgeving van Molens" afgegeven. Later schriftelijk toezegging ontvangen, dat de bomen niet hoger zullen worden dan 8 m. Anders zal er gehakt of geknot worden.

-**1976.** "Brief van Molen Nooit Gedacht" over windbelemmering geschreven aan en verspreid onder omwonenden met daarin het verzoek bij hun tuinbeplanting rekening te houden met de biotoop van de molen.

-**1980.** Weer een brief aan de gemeente over de beplanting, want er was niets gebeurd. Criteria voor BWO-molens afgegeven als voorbeeld, hoe het zou moeten.

-**1982.** Weer een brief over de beplanting gestuurd, want er was nog steeds niets gebeurd. Blad van de Bomenstichting (Molens en Bomen) bijgesloten.

-**1985.** Schriftelijke reactie van de gemeente. Bezorgdheid over de biotoop is bekend. In een zgn. bomenbeheersplan zullen afspraken worden vastgelegd.

-**1990.** Bezoek aan de gemeente gebracht i.v.m. een daar ter inzage liggend zgn. Groenplan. Problemen weer uitgelegd.

-**Zomer 1991.** Buurgemeente Zutphen schijnt een kantorencomplex te gaan bouwen ten zuidwesten van de molen op een afstand van 400 à 600 m. Het dichtstbijzijnde gebouw wordt 25 m hoog. Daarnaast komt een gebouw van 18 m hoogte. Samen met Gerbrand de Vries van DHM

naar de gemeente geweest, e.e.a. besproken en schriftelijk bezwaar gemaakt. Zelf ben ik op de hoorzitting geweest en heb ik het bezwaar toegelicht. Resultaat: Het hoogste gebouw wordt 9 m lager, het tweede 5 m. Daardoor geen problemen meer. Succes dus bij de buurgemeente!

-**Oktober 1991.** Bezoek (op aanvraag) van de directeur van gemeentewerken op de molen. Er zal een snoeiplan worden opgezet. Daarin zal ik inzage krijgen. Gedeeltelijk gereed in 1998!

-**1993.** Gemeentehuis bezocht, samen met Gerbrand de Vries. Weer een gesprek over opschietend groen met enkele ambtenaren.

-**1994.** Twee jonge platanen en drie jonge esdoorns worden gekapt; een druppel op een gloeiende plaat!

-**September 1995.** Gemeentehuis bezocht i.v.m. Groenbeleidsplan. Overzichtskaart van bomen en hun hoogte (met hoogte-overschrijding) gemaakt en overhandigd.

-**Februari 1996.** Gesprek met de wethouder op het gemeentehuis. Hij zal e.e.a. in de gaten houden, maar er gebeurt niets.

-**April 1996.** Ambtenaren van Provincie en Gemeente op de molen. Provinciale molenverordening komt ter sprake. Weer toezeggingen voor nieuwe plannen. Ik zei, dat ik niet op plannen zat te wachten, maar dat die "rotzooi" weg moest.

-**Maart 1997.** Gesprek met de nieuwe wethouder op het gemeentehuis. Hem bovenstaande lijst laten lezen en zijn oordeel gevraagd. Zijn antwoord: Triest! Ik heb nogmaals actie gevraagd.

-**April 1997.** Weer ambtenaren op de molen. Er komt een kapplan met tijdsplanning. Sinds die tijd is er langzamerhand wat geknot, wat gehakt en staat er nog meer te gebeuren. Na 22 jaar komt er wat lucht!

-**Mei 1997.** Tot mijn verbazing (let op de voorgaande datum!) gaat de gemeente bij de reconstructie van de Rijksweg aan de noordwestzijde van de molen vier rijen bomen (30 m hoog, als ze volgroeid zijn) planten tussen het noorden en noordwesten op een afstand van 200 tot 400 m van de molen. Direct bezwaren uiteengezet en aangekondigd, dat we bezwaar gaan maken, desnoods tot aan de Raad van State, als dit plan zo ter inzage komt.

Nadat ik DHM en de Provincie heb geactiveerd, enkele bezoeken aan het gemeentehuis heb gebracht en uitleg heb gegeven op een informatieavond, wordt er toegezegd, dat er geen nieuwe bomen zullen komen. Korte tijd later wordt mij door de gemeente op de molen een tekening getoond van de bomen rond de molen en wordt mij gevraagd daarop aan te geven, welke er weg moeten, welke er geknot moeten worden enz. Eindelijk, eindelijk, eindelijk!! Nu maar afwachten, wat er gaat gebeuren.

Moraal van dit verhaal:

1. Houd alles in de omgeving van de molen goed in de gaten, vooral ook de plannen, die worden aangekondigd.

2. Reageer beslist tijdig.

3. Bied lectuur (Handleiding molenbiotoop, molenverordeningen) aan of wijs op het bestaan ervan.

4. Als u geen succes hebt, ga er dan gerust wat harder tegenaan. Ga bijvoorbeeld naar de wethouder i.p.v. naar de ambtenaar.

5. Zoek steun bij DHM en bij de Provincie.

6. Vooral: Geef de moed niet op! Soms zou je het bijltje er bij neergooien, maar het is de moeite waard vol te houden. De beloning is immers een draaiende molen!

Warnsveld, 3 maart 1998.
Dirk Jan Abelskamp,

"Murw gestreden, echt waar"

Naar aanleiding van het artikel "Van bomen, burens, hokken en schuren" door Leen van Aalsburg wil ik molenminnend Nederland laten weten, dat ik net als Douwe Veenstra **echt murw** ben gestreden.

Als vrijwillig molenaar (geen 15 maar zelfs 20 jaar) en biotoopwachter van de Sprangse standaardmolen (zie blz. 12 van Gildebrieft 98/1) heb ik gedaan, wat

ik kon om te voorkomen, dat het gebied tussen het zuidwesten en het noorden open blijft voor Jan de Wind. Maar nee hoor, de gemeente Waalwijk gaat haar enige eigen molen inbouwen! Brieven heb ik geschreven, diverse malen heb ik het gemeentehuis bezocht om te praten, te klagen, te schelden en bijna te huilen!!

Ook heb ik wethouders op de molen ontvangen om hen alles ter plekke te laten bekijken en hun alles uit te leggen. Ook heb ik de media, zoals de krant, de regionale radio en televisie, op de molen laten komen. En verder nog de Heemkundekring, De Hollandsche Molen, de Molenstichting Noord-Brabant en Monumentenzorg. Ook ons Gildebestuur heeft er tijdens haar bezoek op 20 december 1997 kennis van kunnen nemen.

En toch gaat de gemeente door met haar plannen, hoewel ze zegt, dat ze "er alles aan zal doen om overal rekening mee te houden en deze mooie molen te behouden". Maar daar sta ik dan met m'n molen. Hoe lang nog??

Douwe Veenstra, jongen, ik weet precies, wat je bedoelt en hoe je je voelt! En Leen, niet **wij** slapen in, maar de **moleneigenaren**, zoals de gemeente Waalwijk, die slapen en die moeten worden wakker gemaakt. Voor Douwe, Chiel en vele andere biotoopwachters houdt het een keer op!!! Dweilen met de kraan open, vechten tegen de bierkaai, dat is het!

Murw gestreden, echt waar!!

Maar we draaien, zolang we kunnen.

Chiel Treffers

Westlandse Molendag op zaterdag 27 juni a.s.

Op zaterdag 27 juni a.s. is het weer zover. Dan wordt voor de vijfde keer de Westlandse Molendag gehouden. De molenaars doen op die dag hun best om de molens bij u in de belangstelling te brengen. Er is een speciale fietsroute uitgezet voor het bezoeken van de molens. Een routebeschrijving met stempelkaart is te verkrijgen voor f 3,50. Wie tenminste vijf stempels heeft verzameld, krijgt een leuk aandenken.

De deelnemende korenmolens zijn:

- "De Hoop" te Maassluis
- "De Korpershoek" te Schipluiden
- "De Roos" te Delft
- "Windlust" te Wateringen
- "De Korenaer" te Loosduinen
- "De Vier Winden" te Monster
- "De Korenmolen" van 's Gravenzande

De deelnemende watermolens zijn:

- "De Wippersmolen" te Maassluis
- "De Dijkmolen" te Maasland

- "De Nieuwlandsche Molen" te Hoek van Holland
- "De Groeneveldse Molen" te Schipluiden
- "De Schaapweimolen" te Rijswijk

Ook dit jaar doet het dieselgemaal in de Oude Liermolen te De Lier weer mee en is de molenfundering van de Klein Kralingermolen te Maasland te bezichtigen. Langs het riviertje de Gaag tussen Maasland en Schipluiden is ter hoogte van Gaagweg 11 een particulier gereedschapmuseum gevestigd in een oude karnmolen. Ter gelegenheid van het eerste lustrum van de Westlandse Molendag wordt een boekje uitgegeven over alle Westlandse molens, met daarin technische en historische gegevens. Bij sommige molens worden activiteiten georganiseerd. U ziet het: voor iedereen is er weer van alles te beleven. Hopelijk tot ziens op één van de deelnemende molens.

De Westlandse molenaars

Het samengaan tussen GFM en GvVM is een feit

Op 26 maart jl. vond in motel Nulde de laatste bespreking plaats tussen de besturen van het Gild Fryske Mounders en de afdeling Friesland van het GvVM. Deze verliep dusdanig voorspoedig, dat reeds halverwege de avond de overeenkomst kon worden getekend. Reden tot grote vreugde van de aanwezigen en tevens reden om onmiddellijk een drankje te bestellen om het heuglijke feit te beklinden.

Ik ben ervan overtuigd, dat de blijdschap over het totstandkomen van deze "fusie" ook bij de meesten van jullie aanwezig zal zijn. En ik weet zeker, dat bij degenen, die nu nog een wat aarzelende houding hebben, na enige tijd van samenwerking de terughoudendheid ook in blijdschap zal overgaan.

Het nieuwe afdelingsbestuur van Friesland heeft reeds enige keren vergaderd en ik kan jullie verzekeren, dat de sfeer uitstekend is en dat er weer veel plannen op stapel staan. Dus, beste collega-molenaars, laten we hierbij afspreken, dat wij met ons allen in goede samenwerking weer positief de schouders zetten onder het molengebeuren, zodat de molens in Friesland nog tot in lengte van dagen zullen draaien.

Dirk Kamminga

Ontspanning na de ondertekening van de samenvoegingsovereenkomst. Van links naar rechts: Dirk Kamminga, Gerard Sturkenboom, Boudewijn van Weel, Bas Kalkman, Roland Rosenkamp en Peter de Gaag.

Voorjaarsvergadering in Friesland

Een historische vergadering in meer dan één opzicht op die 27e maart 1998. De eerste ledenvergadering van de weer onder één dak samengekomen verenigingen Gild Fryske Mounders en de afdeling Friesland van het GvVM. Voorzitter Bas Kalkman deelt mee, dat beide besturen daags tevoren nageen op alle punten tot overeenstemming zijn gekomen. Alleen de examens vormen nog een punt, waarover meer overleg nodig is. De samenwerking is in december '97 begonnen en tot nu toe is men daarbij zelden op knelpunten gestuit. Er hebben zich zes nieuwe leden ingeschreven. In 1999 zal het GFM 25 jaar bestaan en daaraan wil men de nodige publiciteit geven. Men zal o.a. de niet meer actieve geslaagde leden van het Gild benaderen.

Een promotie-affiche van het GFM is op de vergadering gratis verkrijgbaar: "Wis yn 'e wyn". Ook voorradig op de vergadering zijn de fraaie door Jan Hofstra vervaardigde tekening van de spinnekop Doris Mooltsje (f 10,- incl. opbergkoker) en het boek "Vierhonderd Jaar Houtzagen Met Wind", een

gezamenlijke uitgave van TIMS Nederland en het GFM (f 29,-).

Vervolgens worden de notulen goedgekeurd van de najaarsvergadering van het GFM en van die van de extra ledenvergadering aangaande de samenwerking met het GvVM. Het jaarverslag van secretaris Rosenkamp wordt eveneens goedgekeurd. Hetzelfde lot ondergaat het financieel verslag van de penningmeester, al wordt hem aangeraden in het vervolg ook een begroting voor het komende verenigingsjaar in te dienen. Hij verontschuldigt zich dit niet te hebben gedaan, omdat hij de financiële consequenties van het samengaan met het GvVM niet goed kon overzien. Het aanwezige lid van de kascommissie verklaart, dat de boeken in orde waren. Vervolgens wordt er een nieuw lid van de kascommissie benoemd. Ook het financieel verslag van de afdeling Friesland van het GvVM wordt goedgekeurd.

Over de leermeestersvergadering deelt bestuurslid Johan Cnossen mee, dat op deze avond de laatste twee certificaten "gezel-molenaar" zullen worden uitgereikt. Het afgelopen jaar hebben 11 personen examen gedaan, van wie er 10 zijn geslaagd. Niet minder dan 7 kandidaten slaagden op Ameland! De examencommissie zal worden uitgebreid met de heren Coppens en Van Reeuwijk. Na de samenvoeging van de beide verenigingen beschikt het GFM over 18 leermeesters en 13 lesmolens. De terugloop van het aantal leerlingen baart zorgen. Daarom zal men naar het voorbeeld van Groningen openbare lessen gaan organiseren.

V Fa. J. J. Vendrig & Zn.
GROOT- EN KLEINVERPAKKING

VENDRIG'S PAPIERENZAKKEN VOOR UW BAKKERSMEEL:

Wij leveren zakken van

1-30 pond.

Zakken van 25 kg.

Wit en bruin.

Het bedrukken van de zakken met uw
eigen molen is mogelijk.

Bel geheel vrijblijvend voor onze
concurrerende prijzen.

Julianalaan 15
3417 GJ Montfoort
Tel. 0348-471521
Fax. 0348-471512

Daarover zullen de VVV's en de bibliotheken worden aangeschreven. Ook de provinciale dag- en weekbladen en Omroep Fryslân zullen op de hoogte worden gebracht. Het werken met windmotoren zal worden opgenomen in de opleiding. De leerlingen zullen een dag stage moeten lopen bij een windmotor. De leerlingen wordt aangeraden een bezoek te brengen aan de windmotor te Molkwerum, waar molenaar Bergstra de scepter zwaait. De certificaten voor het diploma gezel-molenaar zullen vanavond voor de laatste maal worden uitgereikt. Die voor de status molenaar zullen nog gedurende drie jaar apart door het GFM worden uitgereikt. Voor de geslaagden zal dat in die periode een dubbele viering betekenen, nl. binnen de eigen gelederen en landelijk in Amsterdam op de jaarvergadering van DHM.

Johannes Kooistra deelt mee, dat er de volgende dag (zaterdag 28 maart) een open thema- dag zal worden gehouden op molenmakersbedrijf Dijkstra te Sloten. Dit bedrijf is bezig met de restauratie van de molen te Meppel. Johannes zal een rondleiding geven. Hij vertelt, dat hij op z'n molen in Sloten binnenkort bezoek zal krijgen van de bekende weerman Piet Paulusma van SBS6.

Vervolgens is het woord aan voorzitter Boschma van De Fryske Mole. Hem valt de eer te beurt de laatste twee certificaten voor gezel-molenaar uit te reiken aan de heren Wiebren Siemensma en Nico van Roon. Hij houdt zijn toespraak in het Fries, waardoor ik niet alles kan volgen. Hij vertelt o.a., hoe overheidssubsidies voor monumentenonderhoud globaal worden verdeeld: één derde voor kerken, één derde voor boerderijen en andere woningen en één derde voor de overige monumenten. Molens vallen dus in die laatste categorie. Verder vertelt hij, dat de tjasker bij Elsloo een andere standplaats heeft gekregen en daar weer een functie heeft gekregen. De Fryske Mole stelt alles in het werk om te voorkomen, dat bungalow-bebouwing de Tjongermolen te Mildam zodanig dicht nadert, dat de molen geen wind meer kan vangen. De molen "Vijfhuizen" te Hallum wordt mogelijk verplaatst naar de Tjaard van Aylvapolder bij Wommels. De Hallumers hebben echter een comité tegen de verplaatsing opgericht. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft echter geen bezwaar tegen de verplaatsing. De nieuwe werkplaats van de Fryske Mole zal worden gevestigd bij de molen van Birdaard.

In het kader van Fryslân 500 jaar zal er in Franeker een Historische Dag worden georganiseerd op 13 juni. De Fryske Mole en het GFM zullen daar acte de présence geven. Men zal daar o.a. de voltooiing van de nieuwe vijzel voor de molen te Jisum kunnen bekijken.

Bestuursmutaties: Mevrouw B. Gremmé treedt na 8 jaar statutair af, maar geeft aan binnen de vereniging actief te zullen blijven. o.a. bij de organisatie van de Friese Molendag. De nieuwe bestuursleden zijn afkomstig van de afdeling Friesland van het GvVM: P. de Gaag, G. van de Weg en D. Kamminga.

Rondvraag

Simon Jellema houdt een vurig pleidooi voor het instandhouden van de openbaarmaking van de draai-uren van de Friese molens. Hij vindt het een extra argument voor het in de wacht slepen van overheidssubsidies voor het molenonderhoud. De voorzitter antwoordt, dat het overzicht door het gebrek aan medewerking van de molenaars de laatste tijd dermate onvolledig was, dat publicatie zinloos leek geworden. Jellema stelt voor een werkgroep in het leven te roepen, die zich ten doel zal stellen de molenaars te motiveren deze gegevens te blijven noteren. De heren Sierkstra, Kooistra, Copens, Noteboom en Jellema zeggen spontaan toe in deze werkgroep zitting te zullen nemen. Zij willen wel, dat er ook een bestuurslid in de werkgroep zitting neemt.

Johannes Kooistra stelt voor ook op de Friese molens een teller te laten installeren. Simon Jellema vraagt zich af, of dat zinvol is, omdat Friesland geen draaipremie kent. Bovendien vindt hij de registratie van het aantal omwentelingen een discutabele zaak, omdat Friesland verhoudingsgewijs veel molens telt, die een klein gevlucht hebben en daardoor een relatief groot aantal omwentelingen te zien zouden geven. Gijs van Reeuwijk merkt nog op, dat een draaipremie slecht zou uitwerken voor molens, die niet of weinig draaien.

Vervolgens ontstaat enige discussie over de exa-

mentdata. Het GFM hield tot nu toe de examens altijd op een zaterdag, terwijl het GvVM dat altijd op een doordeweekse dag doet. De voorzitter antwoordt, dat hierover nog overleg gaande is met het GvVM. Het eerstvolgende examen zal in ieder geval op een doordeweekse dag worden afgenomen.

Gerben Wijnja houdt een pleidooi voor het mobiliseren van die mensen, die, zonder gediplomeerd te zijn als molenaar, allerlei vrijwilligerswerk doen, b.v. PR-werk.

Het slot van de avond bestaat niet, zoals aangekondigd, uit een presentatie van Stichting Molens in Zuid-Kennemerland over paltrok De Eenhoorn. De mensen, die deze presentatie zouden verzorgen (met een schaalmodel van de molen), bleken helaas verhinderd dat op deze avond te doen. In plaats daarvan laat Gerben Wijnja dia's van Friese molens zien, die werden gemaakt in de jaren '70. Gerben doet dat in het Fries en ik vind het als altijd een uitdaging te proberen zijn betoog zo goed mogelijk te volgen. Aan de dia's valt me op, dat toentertijd veel Friese molens een witgeschilderd hekwerk hadden. Ik verlaat de vergadering, als Gerben de derde doos met vijftig dia's in de projector wil gaan invoeren. Het is half twaalf en ik moet nog 2,5 uur rijden terug naar Rotterdam.

Jan van der Vlies

Reactie op het artikel over de hoep

Hieronder puntsgewijs een aantal aanmerkingen, die ik heb op het artikel van Gerrit Pouw (zie Gildebrief van sept. 1997) over de hoep en de mogelijke gevolgen van de nieuwe wijze van het aanbrengen daarvan rond het bovenwiel:

1. De uitzettingscoëfficiënt van staal bedraagt niet 0,00116, maar 0,00001 16 (waarom die spatie tussen de twee enen? - red.), maar dat zal wel een drukfout zijn. Dientengevolge is de lengtevermeerdering van een hoep van 10m lengte bij een temperatuurstijging van 15° C naar 200° C:

$(200-15) \times 10000 \times 0,00001\ 16 = 21,5\text{ mm}$
Dat is 28,5% minder dan de in het artikel genoemde 3 cm.

2. Er is bij de berekening van de lengtevermeerdering geen rekening gehouden met de elastische uitrekking van de hoep, tijdens het aanbrengen ervan rond het bovenwiel, tengevolge van het aanhalen van de spiekoppeling(en). Deze zgn. "aantrek" wordt in het artikel ten onrechte "krimpen" genoemd, maar krimpen is iets heel anders.

Als we aannemen, dat door het aanhalen van de spiekoppeling(en) in de hoep een trekspanning van 50 N/mm² ontstaat, dan bedraagt volgens de Wet van Hooke de aantrek

$(50 \times 10000)/210000 = 2,4\text{ mm}$
(staal heeft een elasticiteitsmodulus $E = 210000\text{ N/mm}^2$)

Tijdens het vangen zal eerst deze aantrek ver-

minderen, waarna de hoep pas onder invloed van de wrijvingswarmte langer gaat worden. De netto lengtevermeerdering bedraagt dan

$$21,5 - 2,4 = 19,1\text{ mm}$$

Dit is zelfs 36,3% minder dan de in het artikel genoemde 3 cm!

3. Een hoeptemperatuur van 200° C lijkt mij behoorlijk hoog. Ik vraag me af, of deze temperatuur werkelijk wordt bereikt tijdens (straf) vangen. Zijn er op dit gebied ooit wel eens temperatuurmetingen verricht? Naar mijn mening zal er tijdens het vangen toch ook nog wel een behoorlijke hoeveelheid warmte worden afgevoerd uit de hoep door warmteoverdracht tussen hoep en bovenwiel en tussen hoep en vangstukken.

4. Dat de hoep tijdens en na het vangen losser om het bovenwiel ligt, is wel duidelijk. Dat de inwendige diameter van de hoep groter wordt (0,8 cm = 8 mm volgens het artikel) is niet juist. Alleen de spieën in de spieverbinding(en) van de hoep zullen los gaan zitten. De hoep zelf zal het contact met het bovenwiel niet verliezen, zodat de klemmende werking van de vang nog steeds via de hoep wordt overgebracht op het bovenwiel.

5. In het artikel wordt vooral gewezen op het gevaar, dat ontstaat bij het opnieuw ophalen van de vang (na oprollen en klampen van het zeil op het omlaagwijzende end) om het volgende end voor de borst te laten komen. De hoep zou dan

naar achteren (in de richting van de pensteen) kunnen schuiven en zelfs zou het bovenwiel door de hoep kunnen gaan draaien. Dit laatste lijkt mij, gezien het in punt 4 gestelde, onwaarschijnlijk, daar bovendien bij een hoepbevestiging met alleen spiekoppelingen een stalen blok in het bovenwiel gekeept hoort te worden om juist het door de hoep draaien te voorkomen. Zie in dit verband ook: "Vang, Voering en Pal" door Anton Sipman, uitgegeven door De Walburg Pers te Zutphen (blz. 51). Bovendien treedt er tijdens het weliswaar korte stilstaan van de molen toch warmteoverdracht van hoep naar vangstukken en bovenwiel op, waardoor de temperatuur van de hoep daalt en de hoep weer korter wordt. Het schuiven van de hoep in de richting van de pensteen zal volgens mij in het geheel niet plaatsvinden, omdat daarvoor de helling van de bovenas (ca. 14°) te gering is.

6. Indien het in het artikel gestelde inderdaad waar zou zijn, dan helpen de tussen bovenwiel en hoep aan te brengen "oortjes" ook niet tegen doordraaien vanwege de werkelijk enorme krachten, die door de hoep tijdens het vangen moeten worden overgedragen op het bovenwiel. De bevestigingen van deze oortjes zijn daartegen absoluut niet bestand. Wel zullen de oortjes het schuiven van de hoep in de richting van de pensteen kunnen voorkomen.

7. Bangmakerij of sprookje? Ik had graag gezien, dat in het artikel ook aangegeven was, bij welke molen(s) de geschetste calamiteiten al eens waren opgetreden, zodat het artikel zou zijn gestaafd met feiten.

(om dit commentaar ook voor minder wetenschappelijk onderlegde personen begrijpelijk te houden, heeft de redactie er de wetenschappelijke symbolen, daar waar mogelijk, uit weggelaten)

Jaap Dekker,
Ridderkerk

Weerwoord van Gerrit Pouw

Hierop zal ik eveneens puntsgewijs reageren.

1. Jaap heeft volledig gelijk, dat er een zetfoutje is gemaakt, de uitzettingscoëfficiënt moet niet 0,00116 zijn maar 0,0000116. Dit getal schijnt trouwens toch moeilijk te zijn voor Jaap, omdat hij het zelf ook foutief weergeeft in zijn brief (spatie erin).

2. Met de rek van de hoep onder invloed van de trekspanning, veroorzaakt door de spiekoppelingen is geen rekening gehouden, daar de Wet van Hooke betrekking heeft op rek in lineaire toestand en niet op rek rond een bovenwiel. De schuifweerstand, tijdens het opspannen, rond het bovenwiel doet het uitrekken nagenoeg teniet.

3. Wat de temperatuur betreft het volgende.

We hebben genoemd de temperatuur van 200°C. Een temperatuur die regelmatig optreedt tijdens straf vangen. Jaap vindt deze temperatuur onwaarschijnlijk hoog en betwijfelt, of deze wel zal worden gehaald.

Het is een bekend feit, dat je een molen door

langdurig vangen, z.g. in de brand kunt vangen. Gebleken is, dat er in wilgenhout verkoling of schroei optreedt, als het in contact komt met metaal met een hitte van 280 á 300°, hetgeen tot brand aanleiding kan geven. Foto's van een vang, die daaraan blootgesteld was geweest, zijn in mijn bezit.

Bij het opstellen van het artikel is men uitgegaan van de gemiddelde uitzetting veroorzaakt bij temperaturen, die liggen tussen 200 en 300°C, vandaar de afwijking, als men uitgaat van exact 200°C.

4. Jaap geeft hier zelf toe, dat de hoep losser om het bovenwiel gaat zitten en stelt, dat de genoemde 8 mm niet juist zijn. Ook hier lag bij vaststelling van de uitzetting de aangenomen temperatuur hoger dan de bewuste 200°C. Maar, of de hoep nu 4 mm of 8 mm loskomt doet niet ter zake, het feit op zich is verontrustend genoeg. Zeker gezien de ervaring met de hoep in deze uitvoering op molen De Onrust te Muiderberg, die wel degelijk naar de penzijde van de as van het bovenwiel was afgezakt.

5. Dat de hoep bij uitzetting niet door de vangblokken kan worden meegetrokken is door de praktijk keihard gelogenstraft. Op de Groeneveldse molen zit een dergelijke hoep en deze is met de spiekoppeling o.i.v. de uitzetting en de trekkracht van de vang, over de rand van de inkeping getrokken. Er vindt tijdens het stilstaan van de molen, na het vangen ervan tijdens een noodstop inderdaad warmteoverdracht plaats naar het bovenwiel en naar de vangblokken. Maar de molens, die nog net niet in de brand werden gevangen, bleken vreemd genoeg, geen van alle enig spoor te vertonen van brandschade aan de vangblokken. Hun kap stond echter blauw van de rook. Bij inspectie bleken de blokken wel rond de hartlijn behoorlijk diep verkoold te zijn door de hitte die naar buiten geen uitweg had kunnen vinden. Onlangs bezocht ik in Engeland een molen, die tijdens een storm door de vang was gelopen. De molenaars waren reuze blij, dat ze hem weer, zij het met kunst en vliegwerk, tot stilstand hadden gekregen. De hitte tussen vang en bovenwiel was uiteraard behoorlijk opgelopen en wel zodanig, dat de zijanten van de kamstaarten door de hitte waren verkoold. Aan de vangblokken was aan de zijanten echter weinig of niets te zien.

Om die reden bestonden of bestaan er molenaarsvoorschriften, die de molenaar, als hij de molen in een noodsituatie nog maar net tot stilstand heeft kunnen brengen, verplichten de molen onmiddellijk aan de ketting te leggen en vervolgens de vang te lichten en de gehele binnenzijde van de vang met water nat te maken!

Dit naar aanleiding van het feit, dat in diverse gevallen de molenkap pas een uur of twee, drie na de noodstop in lichterslaai bleek te staan, met alle gevolgen vandien.

6. De door mij genoemde oortjes zijn alleen bedoeld om tegen te gaan, dat de hoep in de richting van de pen van het bovenwiel afzakt; niet om weerstand te bieden tegen de schuifkrachten, veroorzaakt door het loskomen tijdens

het uitzetten. Voor dat laatste kan men beter de hoop weer op de ouderwetse en "beproefde" wijze vastzetten.

7. Bangmakerij of sprookje? Jaap, als bangmakerij is het artikel niet bedoeld, maar wel als een welgemeende waarschuwing, gebaseerd op de praktijk, die t.o.v. nieuwe vindingen soms zo ontzettend hard kan zijn. Overigens houd ik op zich veel van sprookjes. Ze kunnen prachtig zijn en

veel waarheid bevatten, maar sprookjes verkondigen in de Gildebrief betreffende zaken zoals deze, nee, daar houd ik niet van. Ik vind het daarom jammer, dat je jouw gewaardeerde commentaar met een dergelijke opmerking meende te moeten besluiten.

Gerrit Pouw

Reacties op het verslag van een excursie

Vorig jaar bezochten leden van de Molenstichting Goeree-Overflakkee molens in Gelderland. Wim Ziekman deed hiervan verslag in Gildebrief 98/1. Over het bezoek aan de torenmolen van Zeddam schreef hij o.a.:

"Omdat molenaar de Bruin ons herhaaldelijk en ten overvloede vertelde, hoe zuinig hij is op deze "oude dame," durfden wij nauwelijks ergens aan te komen en rond te kijken, laat staan vragen stellen. Eén onzer had namelijk de euvels moed gehad de hanetree te trachten te beklimmen, welke daad van heiligschennis hem op een scherpe terechtwijzing van deze "sympathieke" molenaar kwam te staan. Het is jammer, dat men op zo'n bijzondere molen blijkbaar niet op een prettiger en informatiever wijze kan worden rondgeleid: de manier van "uitleg" geven van deze vrijwilliger was uiterst routinematig en op geen enkele wijze afgestemd op het feit, dat de toehoorders zelf molenaars waren! Nadat de "rondleiding" in recordtempo was afgewerkt, werden wij zowaar uitgenodigd nog even de bij de molen behorende rosmolen te bezichtigen. Maar al om 14.30 uur vluchtten wij weg..."

Een dergelijke wijze van verslaggeven roept reacties op:

1. Molenaar F.G. de Bruin zelf schrijft:

In Gildebrief 98/1 zag ik een verslag van het bezoek aan "mijn" molen, de torenmolen te Zeddam. Daarop wil ik graag reageren en ik hoop, dat u mijn reactie kunt plaatsen.

Op 20 december 1997 bezocht een groep van zestien molenaars en leerling-molenaars de Toren-molen. Inderdaad heb ik de groep verzocht niet het laddertje naar de eigenlijke kap op te gaan. De molen draaide voor de Prins. Het is bij ons een naar mijn mening goed gebruik, geen bezoek toe te laten in de kap, zolang de molen draait. De kapzolder is ruim en alles is goed verlicht. Als iemand, ondanks ons verzoek dat niet te doen, toch het laddertje beklimt, dan zeggen wij daar wat van. Overigens, een hanetree kennen wij niet, het is een gewoon laddertje.

Het spijt mij, dat ik moest lezen, dat men het niet naar de zin heeft gehad. Dat is mij tijdens het bezoek in het geheel niet opgevallen. Ik heb het gebruikelijke verhaal verteld. Daarbij geef ik de bezoekers altijd gelegenheid voor vragen en opmer-

kingen. Het viel me wel op, dat men erg weinig vragen stelde. Dan wordt de duur van een bezoek automatisch korter. Er is veel te vertellen over de molen. Voor belangstellenden is er veel te zien en op te merken. Geeft men geen blijk van belangstelling, dan verloopt het bezoek snel. Gelukkig spreekt de molen ook voor zichzelf.

Ik vertel o.m. altijd, dat we zuinig zijn op de molen en dat we proberen haar in een zo authentiek mogelijke staat te houden. Dat heeft tot op heden nooit irritaties opgeroepen. Ik vergelijk de molen vaak met een oude dame, die respect en zorg verdient.

Er komen gelukkig veel groepen en ik moet en mag dus vaak over de molen vertellen. Enige routine is daarbij in mijn verhaal niet te vermijden. Verder begrijp ik het voor mij toch kwetsende verslag

niet goed. Na afloop werd ik uitvoerig bedankt, werden er maalboekjes ter tekening aangeboden en kreeg ik forse koeken cadeau. Ook het extra bezoek aan de rosmolen werd zeer op prijs gesteld. Het publiceren van zo'n sarcastisch verslag komt achteraf toch merkwaardig over. Zo ga je m.i. niet met elkaar om. Na het bezoek kreeg ik noch mondeling, noch schriftelijk, noch telefonisch kritiek.

Eerst overwoog ik niet te reageren, maar ik wil voorkomen, dat toekomstige bezoekers worden afgeschrikt om op bezoek te gaan bij een molenaar, die kennelijk in staat is in zo'n eentje zestien Zuid-Hollandse molenaars op de vlucht te jagen. Mensen, laat u niet weerhouden om de mooie en bijzondere torenmolen te bezoeken. Wij willen u er graag alles over vertellen. U mag alles zien en vragen. We zetten de molen stil, als u in de kap zou willen kijken. Maar, voordat de molen stilstaat, "niet op het laddertje"!

F.G. de Bruin

2. Dirk-Jan Abelskamp schrijft:

Graag wil ik als lid van de Technische Commissie (TC) van de torenmolen te Zeddam reageren op het verslagdeel, dat het bezoek aan de torenmolen aldaar betreft.

Zoals bekend is deze torenmolen waarschijnlijk de oudste nog bestaande molen in Nederland (bouwjaar ca. 1450) met een grote authenticiteit. Met recht een "oude dame". De molen is eigendom van de Stichting "Huis Bergh", die ook het bekende "Huis Bergh" in bezit heeft. Omdat deze stichting van mening was niet over voldoende kennis van windmolens en hun onderhoud te beschikken, stelde zij een zgn. Technische Commissie in, waarvan ondergetekende dus lid is. De TC adviseert over onderhoud, onderhoudt contacten met molenmaker en aannemer, bespreekt werkzaamheden met hen en verzorgt het toezicht op die werkzaamheden. Tevens is er regelmatig contact met de vrijwillige molenaars. Deze molenaars zijn door de stichting benoemd op voordracht van de TC. Zo is molenaar De Bruin benoemd in 1991.

Tot grote tevredenheid van de stichting en de TC heeft De Bruin nu al 8 jaar op goede en accurate wijze het vrijwillig molenaarschap op deze molen uitgeoefend. De molen draait wekelijks en er wordt ook gemalen. Regelmatig worden er onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Een groep zgn. rondleiders ontvangt jaarlijks een dikke 3000 bezoekers.

De TC vindt het belangrijk, dat met deze molen vanwege haar authenticiteit extra zorgvuldig wordt omgesprongen. De Bruin voelt dit gelukkig heel goed aan en houdt er terdege rekening mee. Hij is zich bewust van de gevaren, die bezoekers bedreigen, en waarschuwt daar dan ook voor. Het naar boven klimmen in de kap van een draaiende molen is altijd gevaarlijk, zeker in de kap van deze torenmolen met de obstakels van het kruiswerk. Dit wordt dan ook terecht verboden.

Wie desondanks toch de kap in gaat, verdient zeker een terechtwijzing. De (vrijwillige) molenaar is baas op z'n molen. Als bezoekers die taak overnemen, is het hek van de dam. Een (vrijwillige) mole-

naar, die zich daaraan stoort, moet m.i. zijn verantwoordelijkheden op z'n molen nog eens goed overdenken!

Als TC menen wij in De Bruin een prima molenaar te hebben en vinden wij het beeld, zoals geschetst in het reisverslag, beslist onverdiend en denigrerend. We hopen De Bruin nog lang en vaak op de molen bezig te zien. Een bezoek aan deze molen is voor iedere molenaar de moeite waard en een goede rondleiding is zeker gewaarborgd. Molenaars, die deze torenmolen niet kennen.....op naar Zeddam!

Namens de TC, Dirk-Jan Abelskamp

3. Henk Venhorst schrijft namens een viertal Liemerse molenaars:

Geïnteresseerd lezen wij in de laatste Gildebrief het verslag van Wim Ziekman naar aanleiding van een excursie naar enkele Gelderse molens. Dat daarin een aantal onjuistheden, waarover verderop meer, staat vermeld, is tot daaraantoe. Maar de manier, waarop de schrijver meent te moeten afrekenen met een enthousiast vrijwilliger getuigt van een niet eerder in dit blad vertoonde wansmaak. Frans de Bruin, molenaar van de Zeddamse torenmolen, is een man met het molenhart op de juiste plaats, die zich al sinds jaar en dag inzet voor de molens in Overijssel en Gelderland. Hij verdient een dergelijke behandeling niet. Hij heeft op zijn eigen gastvrije manier een excursie-groep ontvangen en wordt vervolgens op een schandelijke wijze onderuit gehaald.

Gildebroeders, lees het verslag nog eens en verplaats u in de schoenen van molenaar Frans de Bruin..... Gaan we zó met elkaar om?

Tot schrijver Wim Ziekman willen wij slechts het volgende zeggen: dit verhaal getuigt van een groot gebrek aan collegialiteit, goede smaak en inlevingsvermogen. Tevens vinden wij het zwak, dat iemand op zo'n goedkope manier (publicatie in de Gildebrief) een ander wil natrappen. Waarom niet rechtstreeks, eventueel telefonisch, naderhand zeggen, dat de manier van ontvangen niet goed is bevallen? Zou het misschien ook zo mogen zijn, dat het niet een ieder is gegeven even soepel in te spelen op de samenstelling van een groep bezoekers? Wij hopen, dat de schrijver zijn welgemeende excuses zal aanbieden aan collega Frans de Bruin. Wij, als Liemerse molenaars, willen Frans hierbij in ieder geval laten weten, dat wij een dergelijk verslag ongepast vinden en hopen, dat dit voorval er hem niet van weerhoudt als vanouds enthousiast door te gaan met het uitoefenen van zijn hobby.

Dan nu, zoals boven aangekondigd, de onjuistheden in het verslag van Wim Ziekman. Molen "De Hoop" in Oud-Zevenaar is sinds het eind van de tachtiger jaren niet meer voorzien van het systeem Van Riet, maar van Ten Have-kleppen. Een echte molenkenners herkent dit direct. Ook het zogenaamde feit, dat Ten Have-kleppen altijd slechts op één roede werden uitgevoerd, klopt niet. De Zuidmolen in Groesbeek heeft deze kleppen namelijk op alle vier enden. Vervolgens weet Ziekman te melden, dat één roede Oudhollands is opgehekt: wederom

onjuist. Oudhollandse ophefking houdt in, dat er tevens sprake is van houten wind- en steekborden. Molen De Hoop heeft op alle vier enden Van Bussel stroomlijnneuzen.

Samengevat: een dergelijk ondeugdelijk verslag zou nooit geschreven en geplaatst mogen worden.

Koos van Hal, John Jansen,
Peter Ubbink en Henk Venhorst

P.S. Henk Venhorst heeft in dit geval wèl de moeite genomen om telefonisch zijn onvrede kenbaar te maken bij Wim Ziekman. Die voelde zich totaal niet aangesproken en vond helaas, dat zo'n artikel gewoon moet kunnen. Tevens is er contact geweest met 9 andere molenaars/moleneigenaren in het Gelderse, die allen vinden, dat wát er ook is gebeurd tijdens de excursie, men niet op zo'n manier van zich af mag schrijven. Ook zij zijn van mening: zó ga je niet met elkaar om!

4. Een Becker Wieksysteem ?????

In de vorige Gildebrief (98/1) stond een verslag van het bezoek van leden van de Stichting Goeree-Overflakkee aan Gelderse molens. In dit verslag worden o.a. genoemd de molens te Braamt en Wehl. Hierbij wordt tevens medegedeeld dat deze molens zouden zijn uitgerust met het Becker-wieksysteem.

Deze aanduiding voor de op deze molens aangebrachte Ten Have-wieken is zonder meer fout. Het

zijn normale Ten Have-wieken met een tweetal kleine wijzigingen, destijds aangebracht door (wijlen) molenmaker Beckers uit Bredevoort. Tijdens de gesprekken die ik toentertijd mocht hebben met molenmaker Beckers, in verband met de samenstelling van mijn boek Wieksystemen, stelde hij, dat hij pertinent niet wilde, dat zijn naam door deze twee in zijn ogen kleine wijzigingen op deze wijze zou worden verbonden met de Ten Have-wieken. Hij was tenslotte de technische erfgenaam van molenmaker Ten Have, bij wie hij als jong molenmakertje het maken van dit type wiek grondig leerde. Hij vond, dat zijn leermeester hiermede schromelijk te kort zou worden gedaan. Vandaar dat men de aanduiding Beckerswiek ook niet in mijn boek zal aantreffen.

De genoemde afwijking t.o.v. de oorspronkelijke Ten Have-uitvoering is slechts één van de twee; de m.i. belangrijkste werd in het excursieverslag niet genoemd. Dit is nl. de uitvoering van de kleppen zelf. De kleppribben zijn hier niet voor, maar achter de kleppen aangebracht.

De technische erfenis is uiteindelijk overgegaan van molenmaker Beckers op Groot Wesseldijk en ook deze heeft op zijn beurt weer kleine wijzigingen aangebracht in het Ten Have-wieksysteem. We noemen deze door Wesseldijk op molens aangebrachte gevluchten toch ook geen Wesseldijk-wieken? Ik ben er trouwens van overtuigd, dat Herman Groot Wesseldijk hetzelfde standpunt zou innemen als destijds Beckers.

Trouwens, we hebben nóg een dergelijk voorbeeld

copperant 't y coatings b.v.

Het meest complete onderhoudsprogramma voor uw molen.

Copperant biedt alles wat uw molen nodig heeft, zoals:

- Kleurcopperant, vochtregulerende houtbescherming in de bekende molenkleuren.
- PPP roestwerende verf in diverse molenkleuren.
- Hydrolin zwaardoek, in diverse molenkleuren, voor uw molenzeilen.
- Houtworm copperant 330.
- Plens 70, muurimpregneringsmiddel, overschilderbaar.

En nog vele andere onderhoudsproducten.

Bel voor meer informatie: Zijlstra & Co Verf b.v. 058-288 77 00

van een gewijzigd wieksysteem, nl. het fokwieksysteem van Fauel. De meeste fokken, aangebracht op molens, zijn niet de oorspronkelijke fokken, maar fokken in de door wijlen de Hr. De Kramer gewijzigde uitvoering. Deze fokken met een zgn. dubbelstraals-profiel, zijn door deze wijziging ten slotte ook geen De Kramer-wieken gaan heten.

Vergeet dus snel de in het excursieverslag genoemde aanduiding voor de wieken op de molens te Braamt en Wehl, zeker omdat molenmaker Beckers dit zelf absoluut niet op prijs stelde.

Gerrit Pouw

Nieuws van de Stichting Vrienden van de Gorcumse Molens

In maart jl. verscheen de vierde nieuwsbrief van deze stichting. Belangstellenden kunnen deze gratis verkrijgen door hem op te vragen op onderstaand adres. In de nieuwsbrief staat onder meer te lezen, dat Herman Sangers, dagelijks bestuurslid voor onderhoudszaken, samen met de molenaars van de Gorcumse molens een Meerjarenraming 1999-2003 voor het onderhoud heeft opgesteld. Van het boek "De Walmolens van Gorinchem" is intussen een tweede druk verschenen. Donateurs betalen f 15,-, niet-donateurs f 19,50. Het is eveneens te bestellen op onderstaand adres. Binnenkort zal een tweede uitgave verschijnen, *De poldermolens aan de Schelluinsevluit*. Dit is een historische studie, naar de Oost- en de Westmolen, twee wipwatermolens, die tot 1972 de polder De Banne van Gorinchem en Kwakernaat bemaalden. Meer bijzonderheden over deze uitgave zullen nog worden bekendgemaakt.

In de nieuwsbrief verder een gesprek met molenkenner Jan den Besten (geboren in 1924), die van

uit zijn ouderlijk huis aan de Kleine Haarsekade een bijna vrij uitzicht had tot aan Schelluinen. Dan is er een interessant artikel over de historie van de molens van de polder Dalem en die van de polder Vuren. Tenslotte is er nog een leuk stukje te lezen over een molenschilderij, in 1942 voor de gereduceerde prijs van f 50,- (incl. lijst) gemaakt door kunstschilder H.A. Ravenswaaij als inzet voor een verloting ten behoeve van de restauratie van walmolens De Hoop. Een lot kostte 25 cent en er werden er 876 verkocht. Het schilderij stelt de door een zware storm in november 1940 beschadigde molen De Hoop voor.

Stichting Vrienden van de Gorcumse Molens
Arie van Loon
Postbus 539, 4200 AM Gorinchem
tel. 0183-620897
SNS-Bank Gorinchem,
rekeningnummer 82.74.26.461

Een Hollandse molen in West-Australië

Deze molen, genaamd "The Lily", werd gebouwd door Pleun Hitzert tussen 1991 en 1997. Molenmaker Adriaens uit Weert leverde de lange spruit, de schoren, de bovenas, de weeg, het bovenwiel en de vang. The Lily is gebaseerd op twee molens uit de Hoekse Waard, nl. "De Lelie" te Puttershoek (geboorteplaats van Pleun Hitzert) en molen "Landzigt" te Zuid-Beijerland. Het is dan ook een ronde stenen grondzeiler, waarvan de romp is vervaardigd van omstreeks 1904 met de hand gemaakte bakstenen. De molen heeft een houten kapbedekking.

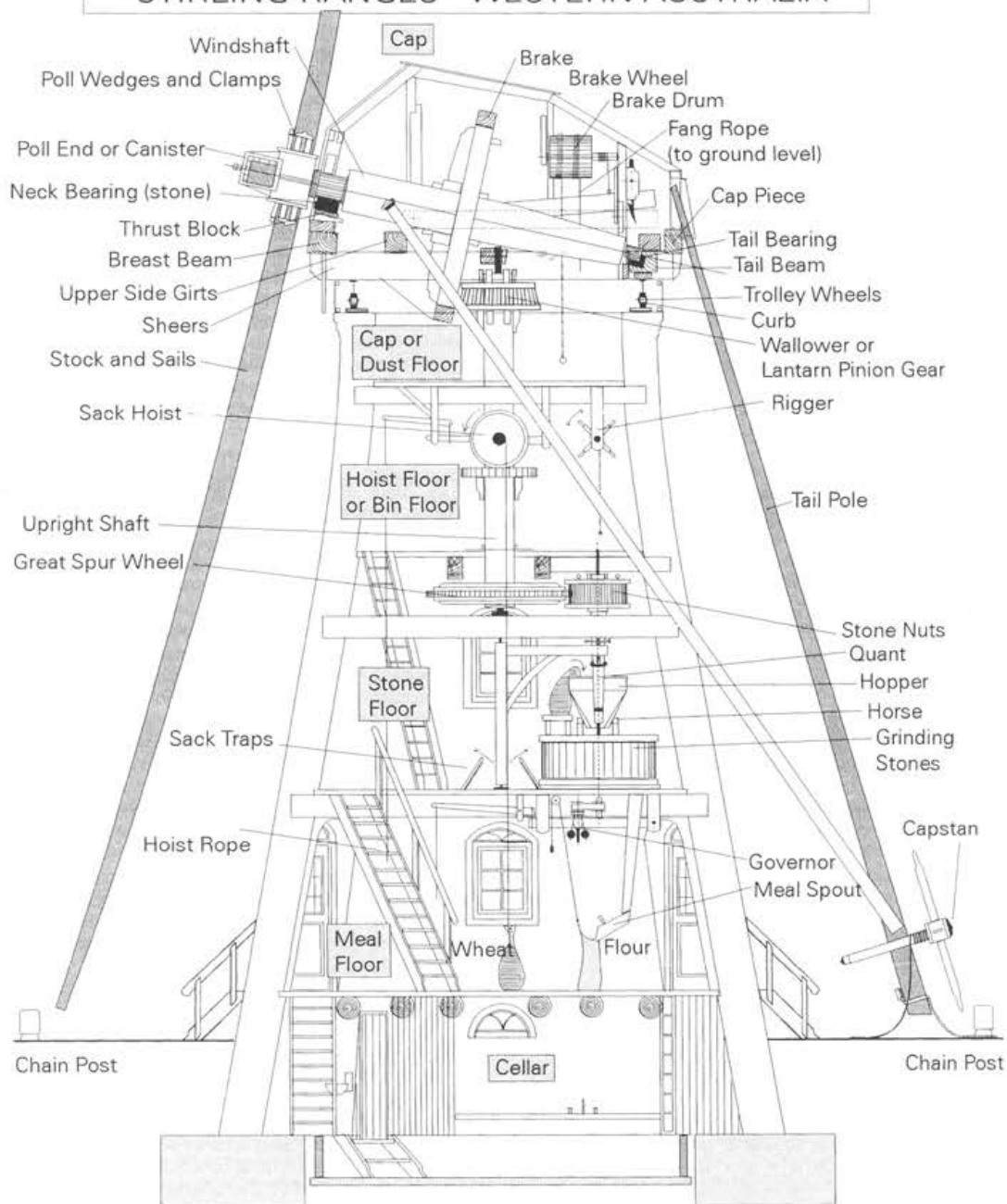
Het wiekenkruis heeft twee in 1996 door de Weerter Scheepsbouw Maatschappij gefabriceerde

en Oudhollands opgehekte roeden (binnenroede no. 5, buitenroede no. 6) naar het model van Pot-roeden. De vlucht is 24,6 m. De bovenas is van eikenhout en heeft een gietijzeren insteekkop, fabrikaat Hardinxveld. Het kruiwerk is Engels met 36 rollen. De staartbalk is een oude ijzeren Pannevis-roede, afkomstig van molen Landzigt te Zuid-beijerland. De molen heeft een trommelvang.

Een koppel stenen is nog niet aanwezig. De molen is tijdelijk in gebruik als restaurant en wijnkelder, maar zal in de toekomst zeker gaan malen.

Pleun Hitzert

THE LILY DUTCH WINDMILL STIRLING RANGES WESTERN AUSTRALIA

De geest is uit de fles

Molenaarsgedachten na de brand van molen De Veer te Penningsveer op 3 mei 1998.

Als je zeven maanden na je vertrek uit molen De Veer hoort, dat er weinig meer van de molen rest dan een uitgebrand achtkant, besef je, dat er van bijna zes jaar intensief molenaarschap weinig is overgebleven. Dit tot voor kort levende monument had vele onbeschreven historische details, die nu definitief zijn verloren gegaan.

Het achtkant bestond uit 16e eeuwse inlands eikenhout van een forse molen. Het hout is in 1701 gebruikt voor de herbouw op de bestaande fundering. Doordat het hout overmaats was, werd de constructie zeer sterk. De dubbele telmerken op de achtkantstijlen duiden op hergebruik van het hout. In 1874 is de molen verbouwd van scheprad- tot vijzelmolen. Er is toen een nieuw grenen boventafelement op het oude achtkant (met blokkelen) geplaatst. Tevens werd in de molen een woning afgetimmerd. In 1994 heb ik het interieur gerestaureerd in de oude kleuren van 1874. Tijdens deze werkzaamheden vond ik op één van de delen van het beschot de spreuk "Zoekt en Gij zult vinden...onleesbare naam...1874". De plaats van de bedstee in de kamer op het westen is ook teruggevonden.

Na de restauratie heb ik de woonruimte in gebruik genomen en de ingang voor het publiek aan de zuidzijde gemaakt. Er ontstond een aardige balans tussen privé en publieke ruimte. Gedurende de zes jaren van mijn molenaarschap is de hoeveelheid publiek tijdens de openingsuren sterk toegenomen. Vaak waren er zondagmiddagen bij, waarin zich zo'n 100 bezoekers door de molen "persten". Vanwege de beperkte ruimte kon ik de veiligheid in de molen niet meer garanderen. Ook was er wel eens publiek met grijpgrage handen, dat de verleiding niet kon weerstaan om ongemerkt spullen uit de molen of van buiten de molen mee te nemen. Er werd zelfs een schaalmodel van De Veer van de schuur gestolen.

Toen ik de molen na bijna 60 jaar weer maalvaardig had en het water weer het Vuilrak kon instromen, bleek er veel weerstand van het Waterschap. Alleen het elektrische gemaal mocht dienst doen in de waterhuishouding van de kleine Veerpolder. Een uitgebreid voorstel voor het maken van een maalcircuits was in de ogen van het recreatieschap Spaarnwoude (eigenaar van de molen) te duur. De molen had een lage prioriteit in het beleidsplan van het recreatieschap en er waren plannen om de molen binnen afzienbare tijd te "vervreemden" (= verkopen). In 1997 was er nog net geld om de lage delen van de molen van een verfje te voorzien.

Al deze ontwikkelingen maakten het molenaarschap er niet leuker op. Voorstellen van mijn zijde om het beheer op een andere wijze ter hand te nemen, zijn door het recreatieschap op een onvriendelijke manier van de hand gewezen. Bestuurders zijn nu eenmaal geen mensen met

gevoel voor ambachtelijke molenliefde. Onder het mom van beëindiging van een zakelijk contract kon ondergetekende vertrekken. Als beheerder werd aangewezen een ambtenaar van het recreatieschap, die op het punt stond met de VUT te gaan en met veel energie was begonnen met de molenaarsopleiding.

Op het onderdeel molenbiotoop mag hij mijns inziens wel wat langer gaan studeren, want een toegangspad op de zuidwestzijde en knotwilgen op nog geen tien meter van de molen lijken mij niet zo'n goed idee. Tot en met de herbouw heeft hij hopelijk nog genoeg tijd om daarachter te komen. Ook hij zal merken, dat, als voor dezelfde beheersvorm wordt gekozen, het molenaarschap niet meer vrijwillig is, maar semi-professionele vormen aanneemt.

Kortom: er is een molen verloren gegaan met een rijke historie. Herbouw zal slechts een replica worden van een doorsnee-molen. De geest is echt uit de fles!

Harry van Hoorn,
molenaar van De Veer van 1992-1997

Nieuws van Stichting De Sterremolen

Een fonds, dat onbekend wenst te blijven, heeft aan Stichting de Sterremolen een subsidie van f 200.000,- toegekend voor de herbouw van houtzaagmolen De Ster te Utrecht. Ook drukkerij Budde uit Utrecht heeft t.g.v. haar vijftigjarig bestaan met f 5000 bijgedragen aan de herbouw. Daarmee heeft de stichting nu al meer dan 1,4 miljoen binnen. Molenmaker Poland is dan ook al geruime tijd bezig met de bouw van de molen, die eerst in Broek op Langedijk werd opgebouwd en daarna, gedemonteerd in onderdelen, naar Utrecht werd overgebracht. Volgens de planning kan de rietdekker in juni aan de slag, waarna romp en kap in juli op het nog gave onderstel kunnen worden geplaatst.

Omdat de stichting nog anderhalve ton te kort komt om het financiële plaatje rond te krijgen, is het wiekenkruis tot nu toe buiten de bouwopdracht gebleven. De stichting hoopt dan ook, dat dit bedrag er ook nog komt, want een molen zonder wiekenkruis is bepaald niet haar streven. U kunt Uw steentje bijdragen door donateur te worden. Donateurs, die jaarlijks tenminste f 25,- bijdragen, ontvangen een prachtig boek over de rijke geschiedenis van De Ster. Maak Uw donatie over op giro 24241 van Stichting De Sterremolen onder vermelding van "nieuwe donateur". Hopelijk is de molen dan op Open Monumentendag (12 september) voor het eerst te bezichtigen. De officiële opening volgt op een later tijdstip.

Enthousiaste vrijwillige molenaars gevraagd

De Stichting tot Behoud van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden is op zoek naar **enthousiaste vrijwillige molenaars**, die tevens een molen zouden willen huren voor bewoning of weekendverblijf. De beschikbare molens zijn:

Ter Leede te Leerdam

De Oude Weteringmolen te Streefkerk

Voorts zoeken wij ook nog twee vrijwillige molenaars voor het bemalen (niet bewonen!) van twee beschikbare molens in de Alblasserwaard. U dient in het bezit te zijn van het diploma vrijwillig molenaar. Aan hen, die geen ervaring hebben met (wip)watermolens, zal, in overleg met het Afdelingsbestuur Zuid-Holland, de mogelijkheid worden geboden om enige ervaring op te doen.

Inlichtingen kunt u verkrijgen bij de heer W. v.d. Werken onder telefoonnummer 0184-651484. U wordt uitgenodigd uw sollicitatie te richten aan:

Het Bestuur van de Stichting tot Behoud van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden
Groeneweg 33
4223 ME Hoornaar.

Frank Klören

Molenstenen

Zowel met zachte uitslag als massieve, kunnen wij u naar keuze leveren.

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen, kunst- en sierstenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

H.J.A. van Vugt

Molensteenfabriek

Zomereik 10, 5682 HH Best

Telefoon 0499-395454

Vragenrubriek

Een vraag van J.W. Roem uit Zeddum

Wie kan ons informatie verschaffen over oude gebruiken en wiekstanden, die werden gehanteerd in vroeger tijden, liefst van 300 jaar of langer geleden? Dit vragen wij, mijn collega Frans de Bruin en ik, Hans Roem, alsmede onze actieve leerling-molenaar Jos van Dulmen, voor een beter historisch begrip van "onze" torenmolens te Zeddum en om deze molens een meer eigen waarde in haar omgeving te kunnen geven. Zeddum ligt aan de rand van de Achterhoek; waren de gebruiken hier anders? De grenzen waren toentertijd immers ook anders: het waren niet de grenzen tussen staten, maar die tussen hertogdommen of graafschappen. Bracht dit nog iets eigens met zich mee?

De grafelijke torenmolen is gebouwd vóór 1441 en daarmee een van de oudste molens van Nederland en voor zover bekend zelfs van heel Europa. De molen is een bezienswaardigheid vanwege de nog geheel authentieke bouwstijl en omdat veel onderdelen ervan nog stammen uit de beginperiode. De molen bestaat nu al bijna 550 jaar en heeft voor het grootste gedeelte daarvan een belangrijke functie gehad m.b.t. de voedselvoorziening. Hierover is in de archieven genoeg terug te vinden. Over de gebruiken m.b.t. de molen (b.v. de wiekstanden) hebben tot nu toe echter niets kunnen terugvinden.

In het algemeen is er over molengebruiken in Nederland (b.v. het mooizetten in de Zaanstreek) wel het nodige bekend, maar deze gebruiken worden pas de laatste 150 jaar gehanteerd. Daarom hanteren wij op dit moment ook enkele van deze landelijke gebruiken om onze "oude dame" daarmee haar aanzien en functie in de omgeving te geven.

Enkele van de gebruiken, die wij nu hanteren, zijn:

1. In de Rouw (gaand):
 - op 4 mei
 - bij overlijden van bij de molen betrokken personen of burens van de molen, eventueel ook van landelijk of voor de omgeving bekende personen
2. In de Vreugd (komend):
 - bij geboorte in de kring van bij de molen betrokken personen of burens
3. In de Vreugd (overhek):
 - op 5 mei
 - bij speciale feestdagen met extra versiering (tj-dens Kerstmis met twee kerstbomen; op molendag met vlaggen).
4. In korte rust:
 - normale stand, maar een tikkeltje in de vreugd voor de waterafvoer

Contactadres:

J.W. Roem
Ettemastraat 13
7038 CN Zeddum

Een Franse molen met een merkwaardig gevlucht

Zo tussen Parijs en Orléans staat nog een aantal (resten van) standerdkorenmolens. Van een afstand maken deze molens een verwaarloosde indruk, omdat ze kale roeden zonder hekwerk lijken te hebben. Maar van dichtbij gezien blijkt er wel degelijk iets aanwezig te zijn, dat op een hekwerk lijkt, hoewel niet duidelijk is, hoe e.e.a. werkt.

Bij Artenay (ongeveer 15 km ten noorden van Orléans) kon ik een afspraak maken met de beheerder/molenaar van een stenen torenmolen met een soortgelijk gevlucht (ruim 21m). Deze kans liet ik me niet ontgaan en Robert Plessis bleek een enthousiast lid van "Les amis du moulin d'Artenay" te zijn en een humoristisch verteller. Hij heeft mij het wiksysteem en ook de rest van de molen met graagte en uitvoerig gedemonstreerd.

Mijn belangstelling gold in de eerste plaats het Berton wiksysteem, dat volgens Robert omstreeks 1840 werd ontworpen. Bij dit wiksysteem ligt er op de roeden een aantal (in dit geval 11) lange planken. Deze planken kunnen uit elkaar schuiven, hetgeen gebeurt met een aantal (4 tot 6) smalle driehoeken. De planken komen daarbij meer of minder over elkaar te liggen en vormen op die manier een smaller of breder vlak, dat de wind kan vangen. Het geheel is echter volkomen vlak; van enige zeeg is geen sprake.

Dit systeem wordt bediend op de bovenste van de drie zolders. Aan de bovenas zit nl. een aantal handvaten, met behulp waarvan (door de doorboorde bovenas) een spin kan worden bediend, die de planken uit elkaar doet schuiven. Men vergroot of verkleint het windvangend oppervlak door de planken meer of minder ver uit elkaar te schuiven. Het is zelfs mogelijk dit te doen, als de molen draait. Daartoe is er een tweetal hefboomen aangebracht aan de "voeghouten" (als je daarvan bij deze molen tenminste kunt spreken). Deze hefboomen zijn elk met een touw te bedienen. Wanneer je aan één van de touwen trekt, komt de bijbehorende hefboom zo dicht bij de bovenas, dat de handvaten van de handbediening door de hefboom even worden tegengehouden, terwijl de bovenas blijft doordraaien. Op deze wijze kan met het ene touw het wikkoppervlak breder en met het andere touw weer smaller worden gemaakt.

Ook de rest van de molen is interessant. Op de bovenste van de drie zolders (waar dus o.a. de breedte van het windoppervlak wordt geregeld) bevindt zich onder meer:

- een lier om de kap te kruien. De lier zet een lange rondgaande tandkrans onder aan de kap in beweging.
- een houten bovenwiel en een geheel ijzeren bovenbonkelaar
- het luiwerk, dat via een aan te spannen drijfriem wordt aangedreven vanaf de onderliggende zolder.
- een maalkoppel (vroeger twee), dat eveneens

wordt aangedreven vanaf de onderliggende zolder. Een maalspil is er dus niet.

De zolder daaronder wordt vrijwel geheel in beslag genomen door de diverse tandwielen. De ijzeren koningsspil heeft op deze zolder een ijzeren spoorwiel met houten kammen. Dit spoorwiel drijft via een ijzeren tandwiel de bolspil van de steen aan.

Het gevlucht wordt zodanig afgesteld, dat het 30 à 35 enden loopt. Hiermee wordt bereikt dat de steen zo'n 80 omwentelingen per minuut maakt. Verder zit er aan de koningsspil een tandwiel voor het luiwerk en een riemschijf voor de reguleur.

De ruimte op de eerste zolder wordt vrijwel geheel in beslag genomen door een enorme buil, waarin het gemalen product wordt gezeefd en gesorteerd op zemel en meelsoort in diverse grofheden. Deze installatie wordt aangedreven door dezelfde as als die van het luiwerk. Op deze zolder bevindt zich een alkoof voor de molenaar. Ook staat er een lesse-naartje voor de administratie.

Op de begane grond kunnen via zes kokers de zes verschillende maalsels worden opgezakt.

De uit natuursteen opgetrokken molen heeft op de begane grond een muurdikte van ruim een meter. De dikte neemt naar boven toe af, maar is bovenaan altijd nog 60 cm. De top van de kap bevindt zich 16 m boven de begane grond, hetgeen betekent, dat de roede-uiteinden ver boven de begane

grond blijven. De molen is gebouwd in 1848, draagt een gevelsteen van 1849 en was tot 1900 in gebruik. Hij is tussen 1971 en 1983 grondig gerestaureerd.

Kees Spithorst

Op Molenpad in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden

Onder deze titel is onlangs een nieuwe toeristische molengids verschenen. De in de Alblasserwaard geboren en getogen auteur drs. Hans Ouweneel - historicus/journalist en leerling vrijwillig molenaar - heeft met medewerking van de Stichting tot instandhouding van molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, het Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden en regionale horecabedrijven deze kleurrijke en praktische gids samengesteld. In deze handzame en praktische uitgave worden alle (ruim vijftig) nog bestaande molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden op boeiende wijze in woord en beeld gebracht.

Dit rijke cultuurbezit staat centraal in bovengenoemde 84 pagina's tellende molengids in A5-formaat, die met name is bedoeld voor toeristen, streekbewoners en molenliefhebbers. Van alle nog bestaande molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden worden in het kort de bouwwijze, historie, bijzonderheden, versieringen, al of niet recreatief gebruik en dergelijke beschreven. Tevens is van elke molen een nog niet eerder gepubliceerde sfeervolle kleurenfoto geplaatst, waaronder die van de twee molenbranden (1981 en 1997) in Kinderdijk en een met Rijnlandse feesttooi versierde wipmolen in Groot-Ammers. Ook de werking en benaming van de diverse molenonderdelen van de achtkante poldermolen, de wipwatermolen en de stellingkorenmolens worden verduidelijkt aan de hand van schematische afbeeldingen. Op aansprekende wijze wordt zodoende een beeld gegeven van deze molens, vroeger en nu. Een handig overzichtskaartje met daarop alle genummerde molens maakt het de lezer gemakkelijk zelf op molenpad te gaan naar de molens in deze streek.

Inhoud

In hoofdstuk 1 wordt eerst in het kort de ontstaans- en bemalingsgeschiedenis van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden behandeld. Met name de organisatie van de waterbeheersing en de overgang van wind- naar mechanische bemaling in de verschillende polders wordt belicht. In hoofdstuk 2 worden de 19 molens van het wereldberoemde molencolplex Kinderdijk, dat vorig jaar in het nieuws kwam door de brand van de Blokweerse wipmolen en de vermelding op de Wereld-erfgoedlijst van de Unesco, prominent in woord en beeld gebracht. Het tien generaties lang wonen en werken op de boezemmolens van de bekende Kinder-

dijkse molenaarsfamilie Hoek geeft een goed beeld van het molenaarsleven in vroeger tijd. Hoewel de Kinderdijkse molens verreweg de meeste toeristen trekken, zijn ook de andere, meer oostelijk gelegen molens in de streek zeker de moeite waard om van dichtbij bekeken of bezocht te worden. De meeste daarvan zijn schitterend gelegen aan het water. Bij een bezoek krijgt u volop mogelijkheden om van de natuur te genieten, een stukje cultuurhistorie te ervaren en kennis te maken met de windbemaling, zoals die eeuwenlang is toegepast voor het lozen van overtollig polderwater of voor het malen van graan voor de bakkers en boeren in de streek. In hoofdstuk 3 en 4 komen achtereenvolgens de molens langs het veenriviervak de Alblas en de vijf molens van Streefkerk aan bod. Vervolgens staan in hoofdstuk 5 en 6 de molens in de Binnenwaard (Graafstroom) en de vier molens op rij in Groot-Ammers centraal. Hoofdstuk 7 staat in het teken van de verschillende molens in de Oost-Alblasserwaard, waaronder die in het Land van de Zes Molens. In hoofdstuk 8 wordt nader ingegaan op de historie en de bijzonderheden van de vier Gorcumse molens - twee gerestaureerde walkorenmolens en twee wipwatermolens - en op die van de stellingkorenmolens Jan van Arkel. De resterende wipwatermolens in de Vijfheerenlanden (Lexmond, Heien-Boeicop en Leerdam) komen in hoofdstuk 9 aan bod. Tot slot wordt in hoofdstuk 10 een aantal toeristische fiets- en kanoroutes langs de molens in de streek beschreven. Bij verschillende molens worden de bezoektijden en tevens tips voor wandelingen in de directe omgeving gegeven. Van alle beschreven molens zijn unieke, niet eerder gepubliceerde kleurenfoto's opgenomen. Om de werking van de diverse molentypen te verduidelijken zijn tevens doorsneden van een achtkante poldermolen met binnenschep, een wipwatermolen met buitenschep en van een stellingkorenmolen afgebeeld. In het overzichtskaartje van de streek kan men de plaats van de beschreven en genummerde molens en tevens de opstapplaatsen voor de molenschaats-tochten in de Alblasserwaard terugvinden.

De gids is te verkrijgen bij de uitgever door overmaking van f 16,- (incl porto- en verpakingskosten op postgiro 6966832 ten name van Hanova Media Productions te Standdaarbuiten (Noordhoek) met vermelding 'Op Molenpad A&V'. U krijgt uw bestelling na betaling zo spoedig mogelijk toegezonden.

Overijsselse Molendag op zaterdag 5 september a.s.

Voor de zesde maal in successie een Overijsselse Molendag op de eerste zaterdag in september. Het is inmiddels een vast evenement geworden in onze provincie. Maar ook buiten onze provincie geniet dit evenement de nodige bekendheid, gezien de grote aantallen bezoekers op onze molens vorig jaar: 7500 bezoekers op 39 windmolens, 6 watermolens en 1 rosmolen.

We kennen twee bedrijfsvaardige windoliemolens (te Zwolle en Rijssen), twee bedrijfsvaardige wateroliemolens (te Haaksbergen en Delden). Maar ook een waterhoutzaagmolen (te Denekamp), een windhoutzaagmolen (te Deventer) en een voormalige

windhoutzaagmolen (Delden - nu met stoom aangedreven). Kortom voldoende interessants voor een bezoek aan Overijssel. Op de molendag zijn meer dan 40 windmolens en 10 watermolens geopend/in bedrijf van 10.00 tot 16.00 uur.

Inlichtingen bij de VVV-kantoren in Overijssel of bij de Werkgroep Overijsselse Molendag, Wiekerstraat 9, 7596 NH, Rossum, tel. 0541 - 625954.

Tevens is er een speciale auto- of fietsroute, die langs het dal van de rivier de Reest gaat in het noorde van Overijssel.

Adriaan M. Gunst

Opmerkingen van vrijwillig molenaar F. Ralten uit Buitenpost

In de eerste plaats heeft hij een fout ontdekt in Gildeinformatie XXII over bovenassen (dec. 1988). In de tabel op blz. 17 en in de tekening T7 van Martin E. van Doornik is sprake van het fabriekaat Sallandia uit Deventer. Ralten heeft in molen "De Snip" te Workum ontdekt, dat de vestigingsplaats van Sallandia niet Deventer was, maar Zwolle. Zijn foto van de as in De Snip drukken wij hierbij af. Martin van Doornik moet bij zijn opmeting van de bovenas van dit fabriekaat in de molen van Rolde naar de vestigingsplaats hebben gegist, want in zijn tekening geeft hij aan, dat de naam van de vesti-

gingsplaats in feite schuilging onder de vulstukken.

Naar aanleiding van het artikel *Bio-energie versus molenbiotoop* van Peter de Moes in Gildebrief 98/1 heeft Ralten ook een opmerking. Hij was op 17 maart jl. bij de in dat artikel genoemde "Kloostermolen" te Garrelsweer. Daar ontdekte hij, dat de kap intussen van de molen was verwijderd en dat het peppelbos was gerooid. Helaas waren er al weer nieuwe boompjes aangeplant (herbeplantingsplicht!). Ralten geeft aan, dat het zonde zou zijn, als de molen verloren gaat, vanwege de bijzondere constructie van het achtkant.

Een stuk van de bovenas van De Snip met de tekst: Sallandia Zwolle

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.

Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.

Verzamelinformatie:

Praktisch lesmateriaal

De leden in opleiding dienen dit lespakket bij aanmelding aan te schaffen. Het bevat de benodigde theorie voor de opleiding.

De prijs bedraagt f 70,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XVI - Waarom draaien molens links-om. Waarom helt de bovenas. De tonmolen.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens

Te bestellen door overmaking van f 25,- (incl. porto) op ABN AMRO rekening 55.44.45.050

t.g.v. G.J. Pouw te Naarden

Informatie XX

Kruiwerven.

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Informatie XXI - Weercursus.

Prijs: f 12,50 (incl. porto).

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en het Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Examineisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt U contact opnemen met:

de ledenadministratie

Mevr. E.N. Pouw-Schipper

Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

tel.: (035) 694 54 28

(niet op zaterdag, dan zijn wij op de molen!)

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen

Kopie op A4-formaat.

Prijs: f 25,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten

Te bestellen door overmaking van

f 50,- op girorekening 139754 t.n.v.

J. den Besten te Loenen aan de Vecht.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Rond Zingende Stenen

D.J. Abelskamp

Prijs: f 45,- (incl. porto).

Beide boeken zijn te bestellen door overmaking

op girorekening 148232 van Rabobank Mid-

den-Westland t.g.v. rekening 13.53.85.210

van G.W.M. Barendse, penningmeester van de

Cursuscommissie, te Poeldijk.

Bestelt U beide boeken gelijktijdig, dan is de

prijs f 80,- (incl. porto).

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"

Prijs: f 10,- (incl. porto).

Te bestellen bij de ledenadministratie.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 september 1998

